תמצית משנה ברורה

סיכום דברי המשנה ברורה ומסקנות הבה"ל והשעה"צ

גליון 39 | סימן ש"ח סעיף כ"א – סימן שי"ג סוף סעיף ז' | ניסן ה'תשפ"ה

תמציתית
להתענג בידיעת התורה

יחוד מוקצה לתשמיש התר

להלן יבוארו דיני דברים שהם מוקצה (מחמת גופו או כלי שמלאכתו לאיסור) אבל שייך להעמידם כדי להשתמש בהם לתשמיש של התר, מה צריך לעשות מערב שבת כדי להתיר את הדבר בטלטול, אם מספיק שבמחשבתו הוא מייחד את הדבר לשימוש של התר (לאותה שבת או יחוד לעולם), או שצריך לעשות מעשה בגוף הדבר להכשירו לתשמיש של התר (ומה נחשב מעשה). ויש בזה חילוק בין אם רגילים לייחד דבר זה לשימוש התר, לבין היכא שלא רגילים לייחד דבר זה לשימוש התר.

דברים שלפעמים עומדים לתשמיש המותר והאדם העמידם לשימוש האסור בשבת, הרי הם מוקצה, ואם חזר והעמידם לשימוש של התר ע"י שימוש או מעשה או מחשבה מבעוד יום, מותר לטלטלם בשבת. ואם חשב להשתמש בהם בחול, לשו"ע מותר גם בזה, והא"ר הביא מכמה ראשונים שרק במחשבה לשבת עצמה מותר.

דבר שאינו עומד כלל לתשמיש, כגון אבן או בקעת שרוצה לסגור בהם את הדלת וכדו', אסור להשתמש בהם אע"פ שחשב לעשות כך או שעשה כך מבעוד יום, ואפי' ייחדם לשבת זו אסור, ורק אם ייחדם לעולם או שעשה מעשה המוכיח שעומדים לשימוש מותר, ומשמע דסגי יחוד במחשבה. ואם היה רגיל להשתמש בהם בימות החול לאיזה תשמיש, מהני אפי' אם לא ייחדם בפירוש. אמנם לדבר שדרך לייחדו לכך, כגון אבן לפצע בה אגוזים, י"א שדי ביחוד לשבת אחת או שהשתמש מבעוד יום בתשמיש של התר, וי"א שצריך יחוד לעולם, וי"א שצריך שיעשה מעשה של תיקון מבעוד יום, ובמקום הצורך יש להקל ביחוד לשבת אחת.

נדבך של אבנים העומדים לבנין, או שאינם משופים וחלקים, לדעת השו"ע אע"פ שחשב מבעוד יום להשתמש בהם אסור לטלטלם משום שהם עומדים רק לבנין, אבל לשבת עליהם בלי לטלטלם מותר, ואם סידרם כדי לשבת עליהם, מהשו"ע משמע שמותר לטלטלם, אבל למ"א אסור לטלטלם, והסדור מועיל רק שיוכל לשבת בלי לטטלם. ודעת הרמ"א שאם ישב עליהם מבעוד יום או שהכינם לישיבה או שחשב לשבת עליהם, מותר לטלטלם, והמ"א כתב דבענין יחוד לעולם.

החותך ענף מהדקל מבעוד יום, אם חתכו כדי להבריח את הזבובים או כדי לאיים בו על התינוקות, ואפי' חתכו לשריפה שהוא מוקצה ואח"כ ייחדו לכך לשבת זו, מותר לטלטלו, ויזהר שלא יהרוג את הזבובים בעת ההברחה, אבל אסור לומר לנכרי לתלוש ענף מן המכבדות שמכבדים הבית, אא"כ הוציאו מן המכבדת מבעוד יום וייחדו לכך.

פשתן סרוק או צמר מנופץ שנותנים על המכה, צריך לייחדם לתשמיש זה מערב שבת, במחשבה (אפילו חשב ליתנם על המכה בחול) או בתיקון או בתשמיש, ומשום רפואה ליכא איסורא דאינו אלא כמלבוש שלא יסרט, וי"א דלא סגי במחשבה.

חתיכות עור- לדעה ראשונה עורות יבשים בין בשל אומן בין בשל בעה"ב, בין בשל בהמה גסה בין בשל בהמה דקה מותר, אבל עורות לחים דלא חזו לישיבה אסור, אא"כ חשב מבעוד יום לשבת עליהם, ואם נתנם באוצר לסחורה בענין דווקא יחוד. ולדעה שניה בבהמה גסה מותר בין בלחים בין ביבשים, ובבהמה דקה בענין חישב בין בלחים בין ביבשים. והעיקר כדעה ראשונה, ומותר ביבשים אף באינם עבודים.

נסרים של בעה"ב מותר לטלטלם. ושל אומן מותר רק אם חשב עליהם מבעוד יום לתשמיש של התר. ושל סוחרים שנתנום לאוצר, אפשר שגם בזה אסור, אע"פ שלא החליקם ברהיטני.

חבילות עצים רכים וקש הראוים למאכל בהמה, במקום שסתמא הם עומדים להסקה או לבנין אסור לטלטלם אפי' אם הם חבילות קטנות, ורק אם הזמינם למאכל בהמה מותר לטלטלם, ובמקום שבסתמא הם עומדים לשכיבה או למאכל בהמה מותר לטלטלם בלא זימון.

עפר- מותר להכניס לביתו עפר מבעוד יום ולשפוך אותו בקרן זוית ולהשתמש בו לצרכיו כגון לכסות צואה או רוק, (והיינו באופן שאין בנטילת העפר עשית גומא, כגון שנוטל בשורה, או שהחול נופל מיד ומכסה את הגומא), אבל אם לא ייחד לו קרן זוית, אפי' אם הכניסו לתשמיש, מ"מ כיון שפיזרו למדרס הרגלים אפי' אם מתחילה הכניסו לתשמיש הרי הוא בטל לעפר הבית ואסור לטלטלו, ורעק"א מביא בשם הנזירות שמשון שאם הרצפה היא מאבנים או נסרים מותר, וצ"ע בזה, דכיון שנתנו לדריסת הרגלים הרי הוא מוקצה, וגם אם נסבור כדבריו אינו מותר אלא כשמתחילה הכניסו לתשמיש, אבל אם מתחילה פיזרו אסור. ואסור לקחת בשבת מהעפר המפוזר בקרקע הבית לאיזה תשמיש. ופירות הטמונים בחול מותר לקחת את הפירות, כי עפר זה אינו מוקצה. (סעיף ל"ח).

מה נחשב ראוי לאכילה ואינו מוקצה

להלן יבוארו דיני טלטול דברים מסוימים, שלפעמים הם מוקצה כיון שאינם עומדים לשימוש, או כיון שהשימוש שלהם אסור בשבת, או כיון שהאדם אינו מעוניין להשתמש בהם שמא יתקלקלו, ולפעמים הם ראוים לשימוש בשבת ואינם מוקצה.

פנוי שאריות אוכל- עצמות הראויות לכלבים, ופרורים קטנים שאין בהם כזית ועומדים למאכל בהמה ועופות, מותר להעבירם מעל השלחן, (ואפי' פירק את הבשר מהעצם בשבת מותר), אבל קליפות או עצמות שאינם ראוים למאכל בהמה, כגון קליפות אגוזים או ביצים או עצמות קשות (שלא נשאר עליהם בשר כלל), אסור לטלטלם, וינער את דף השלחן או את המפה יחד עם הפסולת, ובארץ יכבדה בכנף של אוז, או שיעביר את הפסולת מהשלחן ע"י דבר אחר (בצריך למקומה), ואם יש פת על השלחן, או שהוא צריך למקום השלחן, מותר לטלטל את הטבלה עם הפסולת למקום אחר, ואפשר דאפי' לכתחילה מותר להניח פת כדי להתיר את הגבהת הטבלה אם קשה לו לנער. ואם יש הרבה פסולת ומאוס עליו להשאירה, מותר לסלק את הפסולת בידים, דהוי כגרף של רעי.

דבר הראוי למאכל בעלי חיים אם אותם בעלי חיים מצויים באותו מקום לרוב בני האדם מותר בטלטול, אבל אם אותם בעלי חיים אינם מצויים, אף שמצויים אצל עשירים וכד' אסורים בטלטול, אא"כ יש לאותו אדם בעלי חיים אלו, ולכן מותר לטלטל עצמות אף אם נתפרקו בערב שבת מן הבשר, כיון שהכלבים מצויים, אך אם אין הכלבים מצויים אסור אפי' אם נתפרקו בשבת.

גרעינים- גרעיני תמרים אם דרך להאכילם לבהמה מותר לטלטלם, אבל אם אין דרך להאכילם לבהמה אסור לטלטלם אע"פ שהם ראויים לבהמה, ואדם חשוב צריך להחמיר על עצמו בכל מקום, כיון שיש מקומות שאין מאכילים אותם לבהמה, וגם אינו ראוי לבהמה אלא ע"י הדחק, ויכול לטלטלם ע"י שינוי כגון לזורקם בלשונו או אגב פת. וגרעיני שאר פירות אפשר דסגי שיהיו ראוים לבהמה, וגרעיני תפוחים ואגסים ראוים אף לאכילת אדם, וכ"ש שמותר לטלטל גרעינים שיש בתוכם אוכל אף אם אין בדעתו לאוכלם.

בשר חי מותר לטלטלו אפי' אם אינו מלוח כלל, משום דיש שאוכלים בשר חי (דמותר לאכול בשר חי אחרי הדחה), ומבואר במ"א שרק בשר ממין רך כגון יונה ובר אוזא, אבל בבשר בהמה אסור, והט"ז והא"ר והגר"א מתירים גם בבשר בהמה, ואע"פ שהרבה אחרונים מעתיקים את המ"א לדינא, במקום הדחק יש לסמוך על המקילים. ובשר תפוח אפי' נתפח בשבת מותר לטלטלו מפני שהוא ראוי לכלבים. בהמת נכרי שנשחטה בשבת מותר לטלטלה.

דג מלוח או מעושן מותר לטלטלו, כיון שהוא ראוי לאכילה ע"י הדחק, אבל אם אינו מלוח אסור, ואם הוא ראוי לכלבים, לדעת הט"ז מותר לטלטלו, אבל המ"א כתב שכיון שהוא עומד לאכילת אדם ולא לכלבים אסור לטלטלו, ולפי זה שומן צונן של בהמה שאינו עומד כך לאכילת אדם אסור לטלטלו, וכן פסקו האחרונים.

פינת הריבית נערך ע"י גמ"ח 'אושר בכבוד'

החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה. כל שנה מתחדשת בניסן למנין יציאת מצרים. יציאתנו לחירות, שהיא בעצם לידתנו כעם, מתחדשת. והנה התחדשות זו מתחוללת אחרי - ואין ספק שגם מתוך - חתימת השנה הקודמת לה. נשים נא ליבנו לבחינה אחת בהקשר שבין סיום השנה לבין תחילתה של זו הבאה בעקבותיה.

מלשון חז"ל דנקטו 'משנכנס אדר מרבים בשמחה' ולא 'שמחים הרבה' משמע ריבוי של שמחה קיימת, כלומר אין גדר הדין לחדש שמחה אלא להרבות בזו הקיימת מכבר.

הנה ידועה תכלית מציאותנו בעולם הזה שהיא להתעלות בעצמנו ולהעלות את העולם איתנו למדרגה גבוהה יותר [בנפח"ח (א יז) מבואר דזהו גדר קבלת עול מלכותו יתב', היינו קבלת עול להעלות ולהתעלות למדרגה גבוהה יותר, יעוי"ש]. ושני אופני עלייה הם, האופן האחד הוא להוסיף בנפשו מעלות ובשכלו מושכלות, האופן השני הוא להוסיף חיזוק וחיות באותן מעלות ומושכלות שכבר זכה בהם.

בחודש אדר לא התחדשה מעלה שלא היתה בנו, אלא מתוך סכנת ההשמדה התחדשה לנו שמחה בעצם קיומנו, שכן הועמקה התעצמה הכרתנו באהבת הי"ת אלינו בברית שלא תופר, ומתוך כך נוספה בנפשנו חיות בחיבורנו לתורה שכבר זכינו בה, נחתמה בנו [בכל רבדנו עד הגוף עצמו אשר קדושתו לא פקעה בכדי (נדרים כט.)] - בלא כל רפיון של 'מודעא רבה' - המציאות של 'ויחד ה' על הר סיני', חזרנו וקיבלנוה מאהבה.

ובברכות (נה.) אריו"ח אין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה שנאמר 'יהב חכמתא לחכימין ומנדעא לידעי בינה', ור' אבהו מייתי לה מדכתיב 'ובלב כל חכם לב נתתי חכמה'. ושם (מ.) לא כמידת הקב"ה מידת ב"ו, מידת ב"ו כלי ריקן מחזיק מלא אינו מחזיק אבל מידת הקב"ה מלא מחזיק ריקן אינו מחזיק שנאמר אם שמוע תשמע אם שמוע בישן תשמע בחדש ואם יפנה לבבך שוב לא תשמע.

והיינו שהכלי קיבול לכל מציאות רוחנית הוא מציאות רוחנית קודמת לה, 'צבת בצבת עשויה' (אבות ה ו), רק על גבה של מעלה רוחנית קיימת חלה מעלה רוחנית נוספת. ומינה שככל שמציאותה של המעלה הקיימת חזקה עמוקה וחיה יותר כך היא מהווה כלי קיבול ראוי יותר לקליטת המעלה הנוספת.

מעתה מבואר ממילא אשר כל שנה מהווה נדבך וכלי קיבול להתחדשות השנה הבאה אחריה. והנה מחזור השנה בכללותו כולל הוא את לידת מציאותנו, ברית עם בוראנו ע"י קבלת התורה וכניסתנו לחסות תחת כנפי השכינה בצילא דמיהמנותא עד המדרגה של 'נשמח אני ואתם'.

כל זה - וכל הכלול בזה בפרטות ובכללות - נחתם בעצם עצמותנו חוק ולא יעבור. כל המועדים שבטלים (שוח"ט משלי ט) לא יהיו ח"ו כלא היו, אלא נקבעים ונחתמים הם בימי הפורים אשר לא יעברו מתוך היהודים.

וגם הנפש - של כנס"י בת המלך - לא תמלא, אלא אל תוך כלי קיבול זה, ועל גבי נדבך זה, חלה שנה חדשה להוסיף בנו עליה ע"ג עליה, מציאות חדשה בת חורין, לקראתה אנו מזדרזים להכין עצמנו לקבל חיות מלחם האמונה בנקיות גמורה מחמץ אפי' במשהו שלא יהיה ח"ו חוזר וניעור, עוגות מצות שטעמו בהם טעם מן (קידושין לח.), לחם אבירים (יומא עה.), ובזה נעשים ראויים לתורה שלא ניתנה אלא לאוכלי המן (רש"י דהי"ב לא ד) ומתוך כך לחסות בצל כנפיו ית' לחזות בנועם ה', עד שנקבעת מעלה זו בפועל בעצם עצמותנו בחתימת השנה ולא יעבור, וחוזר חלילה מעלה ע"ג מעלה.

גמ"ח אשר בכבוד (חל"צ)
אושר בכבוד
חושבים עתיד כהלכה
בעידודם ובברכתם של מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א
לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org
להצטרפות: 073-3678617 | office@osher-b.org

פינת הריבית נערך ע"י גמ"ח 'אושר בכבוד'

נדון נא בענייני ריבית הנוגעים לאפיית המצות, שכן עלינו לוודא שה'עשה טוב' היסודי הזה נקי הן מחמץ והן משאר איסורים. ונשוב להדגיש כי במסגרת זו איננו באים כלל לקבוע הלכה למעשה אלא אך ורק לעורר.

ישנם חבורות לאפיית המצות המחלקים את העבודה בין החברים, באופן שחלקם קוצרים את החיטים, חלק אחר עוסק במלאכות זרייתם, ברירתם וטחינתם, ואחרים עוסקים במלאכות שאיבת המים לישת הבצק ואפיית המצות ובדיקתם, איש איש על עבודתו ואל משאו.

הנה הלכה פסוקה היא בשו"ע (יו"ד קס ס"ט) "לא יעשה מלאכה לחבירו על מנת שחבירו יעשה עמו אח"כ מלאכה שהיא יותר כבדה, ואפילו לעשות עמו אותה מלאכה עצמה אסור אם הוא בזמן שהיא יותר כבדה". ומקורה במתני' ב"מ עה. 'לא יאמר לו נכש עמי ואעדור עמך', ופרש"י שם 'בשכר שממתין לו על זמן פעולתו עד אותו זמן מקבל עליו מלאכה שהיא קשה מזו'. ובשיטמ"ק בשם הראב"ד מבואר דה"ה אם המלאכה השניה תהיה יקרה יותר, וכן פשוט מסברא.

מעתה צ"ע האם ההנהגה המתוארת לעיל מותרת, שכן מלאכת הקצירה מבוצעת בקיץ, לעומת מלאכות הטחינה והאפייה שנעשות בסוף החורף שאחריו, ופעמים גם בין הטחינה והאפיה ישנו הפרש זמן מסויים. ומלבד החשש שמא תתייקרנה המלאכות המאוחרות [ובוודאי שתתייקרנה, כגון מלאכת ה'גומרים' ודאי יקרה לאין ערוך לקראת פסח מאשר בקיץ], הרי גם יש בהם שנחשבות 'מקצועיות' יותר ומשלמים עבורם בשוק הרבה יותר מאשר על מלאכת קצירה וברירה וכד'.

הן אמנם אין כוונת החברים - האמונים על המלאכות המאוחרות - לשלם אגר נטר ע"י עבודתם, אבל ודאי עבודתם הינה בתמורה לעבודת הקוצרים, שכן כולם מקבלים את המצות במחיר נמוך יותר מפני שהשתתפו בעבודה עבור מצות כלל החבורה, וכשם דכל הלואת סאה בסאה וכן כל פסיקה אסורים - באין לו ולא יצא השער - שמא תתייקר, אף אם כוונת הלוה והמוכר לאגר נטר, והיינו משום דמחזי כאגר נטר או משום לא פלוג, הכ"נ לא שנא.

איברא שבחבורות בהם רבים החברים, ואין חובת עבודה על כל אחד מבני החבורה אלא הם כמתנדבים נראה דלא חשיב כאומר לו נכש ואעדור, שאין כל מחוייבות להשיב לו עבודה, ברם בחבורות בהם כל החברים מחוייבים לעמוד על משמרתם - אשר מי שאינו משתתף בפועל מאבד את זכותו לקבל מצות [אף שהנעדר באונס מסתמא יקבל מצות, מ"מ אי"י מחמת זכות תביעה על כך כשאר בני החבורה אלא שמתחשבים בו ממידת חסידות], בזה לכאו' הוא ממש כאומר לו 'נכש עמי ואעדור עמך'.

ואמנם איתא בגמ' (ב"מ עה.) דת"ח מותרים ללוות זמ"ז בריבית משום ד"מידע ידעי' דריבית אסורה ומתנה הוא דיהבי אהדדי' וכן נפסק בשו"ע (קס יז), והרמ"א הוסיף דיש מתירין אפי' בהתנו מתחילה כך, מ"מ הרי"ז שטר ושובדו בצידו, דלא התיר הרמ"א שם אלא בדבר מועט, וגם בהיתר השו"ע בלא תנאי לא הותר אלא עד חומש, ובדידן עשוי להיות הפרש גבוה מכך, ועכ"פ ודאי אינו דבר מועט, ואנן בהתנו מתחילה כך עסקינן.

זאת ועוד, דהרמב"ן הובא בביאור הגר"א נקט שכל ההיתר הנ"ל הוא דוקא בעסקי סעודה דהוו כבני חבורה שאינן מקפידים זע"ז, וכאן אינו עסקי סעודה שהרי אינם סועדים יחדיו [מה גם דחזינן שמקפידים, דמי שלא משתתף לא מקבל, אם כי י"ל שגם בבני חבורה שאינן מקפידים מי שלא יתנהג כהוגן יקפידו עליו].

אכן, כל ההערה החמורה האמורה נכונה רק באופן שכל בני החבורה שותפים בחיטים דנמצאים כולם עוסקים עבור כולם, וכל אחד עוסק בשל חבריו בתמורה לעסקם בשלו, אבל אם החיטים שייכים לראש החבורה הרי שכולם עוסקים בשלו והוא קוצץ עם כל אחד בנפרד מה יעשה בכדי לקבל מצות.

ובלא"ה - בדרך זו שהכל של אחד - יש רווח גדול כלפי תרומות ומעשרות כאשר עוררו על כך בשנים האחרונות (יעוי' קובץ הליכות שדה 207 מעמ' 62, ובאהלי זרעים 105 עמ' כח), דשיטת הרמב"ם (מעשר ב) שהגומר פירותיו לאכלן לעצמו חייב להפריש מן התורה והגומר למכרן חייב מדבריהם, ואם הם שותפים - להדעות דחיישינן שאין ברירה ובחלוקתם קונים זמ"ז - נמצא שמעורבת תבואה שנגמרה לאכלן לעצמו עם כזו שנגמרה למכרה, ולהרמב"ם הנ"ל הוי מן הפטור על החיוב.

לכן מן הראוי שאחד שאינו מבני החבורה כלל יקנה את התבואה וגמרנה ויפריש תרו"מ ואח"כ ימכור לראש החבורה, כך שכל התבואה נגמרה על דעת למכרה, וראש החבורה יקצוץ עם כל אחד מבני החבורה על עבודתו ואל משאו. ויה"ר שנקיים מצוות החג נקיים מכל חשש איסור ונזהב האי שתא לאכול מן הזבחים ומן הפסחים בבנין בית המקדש אמן ואמן.

גמ"ח אושר בכבוד (מלי"א)
אושר בכבוד
חושבים עתיד כהלכה
בעידודם ובברכתם של מרגן ורבנן גדולי ישראל שליט"א
לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org
להצטרפות: 073-3678617 | office@osher-b.org

היתר גרף של רעי

דבר מטונף כגון רעי וקיא וצואה בין של אדם בין של תרנגולים, או עכבר מת, אם הדבר נמצא במקום שדרים שם, או במקום דריסת הרגל, מותר לסלק את הדבר המטונף לאשפה או לבית הכסא, ואפי' בלא כלי מותר לסלקו.

אבל אם הוא מונח במקום שאין דרים שם הוי מוקצה מחמת גופו ואסור לטלטלו, ואם ירא שהתינוק יתלכלך מזה, יכול לכפות עליו כלי, דמותר לטלטל כלי אפילו לצורך דבר שאינו ניטל, ובמקום פסידא מותר לקבוע ישיבתו שם ע"י שיכניס לשם מיטתו לשכב עליה או שיכניס שלחנו ויאכל שם, ויוכל להוציא את הגרף, אבל ישיבה בעלמא לא מהני.

גרף בלא רעי או עביט בלא מי רגלים, בין של חרס בין של עץ, הרי הם כמוקצה מחמת גופו כיון שהם מאוסים מאד, ואסור לטלטלם ממקום שאינו דר שם, ואם הם מלאים וא"א ליפנות עליהם, מותר להוציאם ולהחזירם משום כבוד הבריות.

אסור להביא דבר שעתיד להימאס אפי' אם אין כוונתו להוציאו, אם הוא עשוי להוציאו לכשיימאס, ואפי' במקום הפסד אסור, ואם עבר ועשאו מותר להוציאו, אפי' אם הכניסו בשביל להוציאו, אבל דבר שלא ודאי ימאס מותר להכניסו.

אם הוציא גרף של רעי או עביט של מי רגלים אסור להחזירם, אא"כ נתן לתוכם מים שראוים לפחות לשתית בהמה, (ואז מותר להחזיר אפי' כשאינו צריך להוציא בו פעם נוספת, ויש מחמירים בזה, והא"ר מכריע שאם זה מקום המשתמר לא יחזיר שלא לצורך, ואם צריך לו כדי ליפנות עליו, אפשר דשרי אפי' בלא מים, משום כבוד הבריות). והמ"א מתיר להחזיר אם הם עדיין בידו אף בלא מים, והא"ר והפמ"ג מפקפקים בזה.

דינים נוספים בטלטול מוקצה

בעלי חיים- בהמה חיה ועוף הרי הם מוקצה מחמת גופו, ואסור לתופסם אפי' כדי למנוע הפסד (אפי' הוא מורגל בבית שאין בזה משום צידה), ומ"מ מותר לכפות סל לפני אפרוחים כדי שיעלו וירדו, (ואין בזה משום ביטול כלי מהיכנו, דיכול להפריחם בכל שעה), ובעודם עליו אסור לטלטלו, ואם היו עליו כל בין השמשות הוקצה הסל לכל השבת, ומותר לדפות בחצר בהמה חיה ועוף בין גדולים בין קטנים, אם הם צריכים לכך (משום צער בעלי חיים, אבל בלאו הכי כל דבר שאסור לטלטל כולו אסור לטלטל מקצתו), ודדוי היינו שאוחז בצוואר ובצדדים ומוליכם, ויזהר לא להגביהם, ובר"ח אסור לדדות (דבבעלי חיים אין אומרים שהחי נושא את עצמו), והטור והלבוש אוסרים גם בכרמלית, ודלא כהב"י שמצדד להקל בזה, (ובעגלים גדולים יש להקל בכרמלית). ותרנגולת אסור לדדות מפני שמגביהה עצמה מהארץ, אבל מותר לדחוף אותה בין לצורכה בין לתועלתו שלא יבוא לידי הפסד ואפי' ברחה לרה"ר מותר, אבל בלא הפסד ממון אף לדחותה אינו נכון.

טלטול קטן ברה"ר או בכרמלית- מותר לאשה לדדות את בנה אפי' ברה"ר, (דאפי' בהגבהה ליכא איסורא דאורייתא אלא דרבנן, דחי נושא את עצמו, אמנם אם יש עליו כיס חייב משום כיס, והמוציא גדול המלובש בבגדיו פטור דבגדיו טפלים לו, וכפות או חולה אסור לטלטלם מדאורייתא, ובמת הוי מלאכה שא"צ לגופה), ותזהר האשה שלא לגרור את הקטן, (לרש"י הוי כמו שנושאתו, ולר"ן אסור מדרבנן) ואפי' בכרמלית אסור אפי' בקטן שאפשר לדדותו, ויש מקילים בזה, אבל לישא קטן עץ על כתפו אע"פ שהוא יכול ללכת לבד אסור מדרבנן גם בכרמלית, ומ"מ אין למחות בנכשלים בזה דודאי לא ישמעו ומוטב שיהיו שוגגין. וקטן שאינו יכול ללכת לבדו לרוב הפוסקים חייב אם נשאו ברה"ר, ועל ידי נכרי מותר לדידן שאין מצוי אצלנו רה"ר.

קמיע שאינו מומחה (כמבואר בסימן ש"א) אע"פ שאסור מדרבנן לצאת בו לרה"ר, מותר לטלטלו, וכן מותר ללובשו ולצאת איתו לכרמלית, ודווקא בסתם קמיע שלא בדקוהו, אך קמיע שודאי אינו מומחה אסור אף בכרמלית.

כלי שהתחיל להשבר אסור לתלוש ממנו חתיכה כדי להשתמש בה לכסוי או לסמיכה, מפני שזה תיקון כלי, וכן חתיכה שכבר נפלה אסור להסיר ממנה את הבליטות כדי שיוכל לכסות בו, וזה בכלל מכה בפטיש, אבל חרס שנשבר מותר להשתמש בו בלא לתקנו.

טלטול ומשחק בכדור- דעת השו"ע שאסור לשחק בכדור או לטלטלו בשבת אז יו"ט, בין כדור מנייר בין כדור מעץ, דאינו נחשב כלי מחמת שראוי לשחק בו, והוי מוקצה מחמת גופו. והרמ"א מביא להתיר בזה, ואפשר שטעמם מפני שהוא עשוי לכך לתמידות, ומ"מ ברה"ר או בכרמלית לכו"ע אסור לשחק בו בשבת, דבקל יפול מחוץ לד' אמות ויבוא לטלטלו, וביו"ט מותר אפי' ברה"ר. וכל זה כשמשחק שלא ע"ג קרקע, אבל המשחק ע"ג קרקע אסור משום חשש אשווי גומות, ומ"מ אין למחות בנשים וקטנים, דמוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים.

תולעי משי אסור לשאתם תחת אציליו, מפני שאסורים בטלטול, ומפני שזה פס"ר שיתחממו ויצאו התולעים מן הזרע.

בגד שיטנו יש אוסרים לטלטלו אפי' לצורך גופו ומקומו, דהוא מוקצה מפני שאסור ללובשו, ויש ליזהר בזה במשכונות של נכרים. ויש מתירים כיון שתורת בגד עליו, והעיקר כהאוסרים.

מניפה מותר לטלטלה כדי להבריח זבובים.

מכבדות- לדעת השו"ע מותר לטלטלם אפי' מחמת לצל, כיון שמותר לכבד בהם קרקע מרוצפת, והם כלי שמלאכתו להיתר, ולדעת הרמ"א שאסור לכבד קרקע מרוצפת, דינם ככלי שמלאכתו לאיסור, ומותר רק לצורך גופו ומקומו.

ספרי חכמות או כלי שחוזים על ידו בכוכבים לדעת הרשב"א מותר לטלטלם דס"ל שמותר להשתמש בזה בשבת, ולדעת הרמב"ם שאוסר להשתמש, השו"ע מסתפק אם מותרים בטלטול, והגר"א סובר שגם להרמב"ם אינו מוקצה, וכן מצדד הגר"א כהרשב"א שמותר ללמוד בזה.

שעון חול אז שעון שמש וכדו' יש להסתפק אם הוי כלי שמלאכתו לאיסור, כיון שהמדידה אסורה בשבת, ואף אם לומד על ידו, עיקר שימושו אינו למצוה, וכבר פשט המנהג לאסור, ולצורך גופו או מקומו מותר לטלטלו. ושעון כיס שלנו מותר לטלטלו, אבל שעון קיר אסור, ואפילו כלי שעות העומדים בתיבה על הקרקע יש להחמיר שלא לטלטלם אלא לצורך מקומם.

במוקצה הולכים אחרי הבעלים, ולכן דבר שאינו ראוי לבעליו מחמת גריעותו, כגון שהבעלים עשיר ויש לו שיירי מטליות פחותים מג' טפחים על ג' טפחים, הוי מוקצה, ואפי' עניים שבביתו אז שמחוץ לביתו אין מטלטלים. אבל אם הבעלים הוא עני מותר אף לעשיר הדר בבית העני לטלטלם אם יש בהם ג' אצבעות על ג' אצבעות, אבל לעשיר דעלמא אסור. אמנם דבר שהוא מוקצה לבעליו לא מחמת גריעותו אלא מחמת איסור (כגון מחמת נדר) מותר אף לבעליו לטלטלו, ואם אסרו על כל העולם אסורים כולם לטלטלו.

סימן ש"ט

טלטול מן הצד

טלטול מוקצה באופן שאינו מחזיק ישירות את המוקצה, אלא מטלטל דבר אחר שבו נמצא המוקצה (ואותו דבר אינו בסיס לדבר האסור), נחשב טלטול מן הצד, שצריך לנערו ורק אח"כ מותר לטלטלו, וכאשר א"א לנער התירו באופנים מסוימים לטלטל בלי ניעור, וכדלהלן.

קטן שיש בידו אבן אם יש לתינוק עצבון כשאינו עם אביו ואם לא ישלו יחלה, ואם ישליך את האבן מידו יצעק התינוק ויבכה, מותר לטלטל את התינוק בחצר עם האבן בידו, ואם נפלה האבן מיד התינוק אסור להגביהה בשבילו, אלא יוריד את התינוק ויגביה התינוק את האבן ויחזור ויטלנו, אבל אם התינוק אין לו געגועין על אביו אסור לאביו לטלטלו, דהוי כאילו הוא מטלטל את המוקצה. וברה"ר הכל אסור משום הוצאה, דהוי כאילו נושא את האבן בידו.

קטן שיש בידו דינר אסור לאביו להגביהו, ואפי' לתת לו יד והתינוק מהלך ברגלו אסור, ואפי' במקום שיש לו געגועים על אביו, דשמא יפול הדינר ויבוא אביו לטלטלו בידים, וי"א שאין האיסור אלא לטלטל את התינוק, אבל לתת לו יד מותר, וכתב הב"ח שנקטינן כדעה ראשונה, אבל הא"ר מיקל כדעה השניה משום סכנת חולי.

דלעת יבשה וחלולה שממלאים בה מים, ותולים בה אבן כדי להכבידה, אם האבן קשורה או מהודקת היטב ואינה נופלת מותר לטלטל את הדלעת, מפני שאז האבן נחשבת כחלק מהדלעת, דבטל אגבה, ואם האבן קשורה מבחוץ, מלשון הגמ' משמע דאסור, אבל מלשון השו"ע משמע דמותר. ואם האבן אינה קשורה היטב נעשית הדלעת בסיס לדבר האסור, ואסור לטלטלה.

כלכלה שיש בה אבן- כלכלה שסתם בה חור ע"י אבן והידק היטב את האבן או שקשרה לכלכלה, מותר לטלטל את הכלכלה, דנעשה האבן כדופנה. ואם הכלכלה מלאה פירות ויש ביניהם אבן, אם הפירות רטובים כגון תאנים וענבים, ואם ינערם יפסדו, מותר לטלטל את הכלכלה כמות שהיא, כיון שהכלכלה היא בסיס לאיסור והתר וההתר חשוב יותר, וא"צ ללקט הפירות בידו פן יפלו לארץ, ואמנם כיון שהוא מטלטל את האבן יחד עם הפירות, אם הפירות נמצאים בסלים קטנים יטלם בידו מתוך הכלכלה, וכן פירות שאינם נפסדים בניעור ינערם עם האבן ואח"כ יחזירם לכלכלה, (אמנם אם נתפזרו אחת הנה ואחת הנה, אסור לאוספם משום עובדין דחול), וכן אם יכול לנער רק את האבן צריך לעשות כך, ואם צריך למקום הכלכלה ומכילא אינו יכול לנער, מותר לטלטלה למקום שירצה, ושם ינערה או יניחנה.

אבן שעל פי החבית או מעות שעל הכר ששכחם שם וצריך להשתמש בחבית או בכר, מטה אותם באופן שהמוקצה יפול, אבל לצורך שלא יפסד המוקצה אסור אפי' ניעור, ובשעה"צ (י"ז) כתב שלא בריר"א אם אסור לנער כדי למנוע הפסד, ואם מטה אותם בגופו ולא בידו מותר גם בזה. ואחרי שנסתלק המוקצה מותר הכר בטלטול. ואם החבית היא בין חביות אחרות ואינו יכול להטותה שמא יפול על חבית וישברה, מותר להגביה את החבית דהוי טלטול מן הצד לצורך דבר המותר, ויקח את החבית למקום אחר ושם יטה את החבית, ועיין בחידושי רעק"א אם מותר רק לסלקה מבין החביות, אז שמותר לטלטלה למקום שרוצה. ואם הוא צריך למקום החבית אם הכר לא ומספיק הטיה וניעור מותר לטלטלם עם האבן והמעות כדי לפנות מקומם. ואם הניח את האבן או המעות בכונה, הוי בסיס לדבר האסור, ואסור להטותם, וכדלהלן.

מותר ללמוד על שלחן שיש עליו מוקצה, דאף שדרך לנענע את השלחן עם לימודו, לא הוי פסיק רישיה. ואם ניעור המעות הוא הפסד לו, אף בפס"ר שרי, ושמעתן מדין זה שפס"ר בדרבנן אסור, ועיין מ"א סי' שי"ד סק"ה.

דיני בסיס לדבר האסור

מוקצה שהיה מונח על דבר המותר בטלטול, נעשה הדבר התר בסיס לדבר האסור, והוא אסור בטלטול כדין המוקצה שהיה מונח עליו, אמנם יש מקרים שבהם הדבר היתר לא נעשה בסיס לדבר האסור. ופרטי דינים אלו ביוארו להלן.

אם נתן דבר מוקצה ע"ג דבר התר, על דעת שיהיה שם בכל זמן בין השמשות, נעשה הדבר התר בסיס לדבר האסור, ואסור אף להטותו ולנער את המוקצה, ואפי' המוקצה כבר אינו שם אסור לטלטל את הבסיס, דדבר שהיה מוקצה בין השמשות אסור לטלטלו כל השבת. וי"א שלא נעשה בסיס אלא כשהיה בדעתו שיהיה המוקצה שם כל השבת, אבל אם היה בדעתו בהדיא לסלק את המוקצה בשבת ע"י ניעור או נכרי, או דבר שרגילים לסלקו אח"כ, אפי' היה בדעתו לסלקו רק מעט לפני שקיעת החמה, לא נעשה בסיס, (ומותר לנער, אבל להגביה ממש אף בצריך למקומו אסור). ובמקום פסידא יש לסמוך על דעה זו. ואם הניחו בסתמא לכו"ע נעשה בסיס אף שלא חשב בהדיא שיהיה שם כל השבת.

דבר שלא היה בדעתו בפירוש שישאר המוקצה עליו בבין השמשות, אלא הניחו בחול ואח"כ שכחו שם, אין לו דין בסיס, כ"כ התרומות הדשן, ולדעתו במניח בערב שבת אפי' במניח בסתמא אסור. ולדעת הב"י אפי' בערב שבת אם לא היה דעתו בפירוש שישאר שם בבין השמשות זה גם בכלל שכח.

דבר שדרך המוקצה להיות עליו, אף שלא נתכוון לכך בפירוש, הוי כמניח ולא כשוכח, ולכן קינה של תרנגולת שיש שם ביצה שיש בה אפרוח, אף שלא ידע מבעוד יום שתהיה שם ביצה, אסורה הקינה בטלטול.

כתב המ"א שדווקא במניח מוקצה על דבר **כדי שיתיישב עליו בטוב** הוי בסיס, אבל המניח באקראי כמו המניחים דברים זה ע"ג זה במגירה מפני שאין מקום לכל הדברים בתחתית המגירה, לא הוי בסיס, (ואמנם המגירה עצמה היא בסיס). ולפי זה מותר לפנות את המפה העליונה אחרי שהנכרי פינה ממנה את המנורה, כיון שאין לו ענין שהמנורה תהיה על המפה אלא על השלחן, (ואת המפה התחתונה מותר לטלטל בלאו הכי, שהרי דרך להניח שם לחם בבין השמשות, והלחם חשוב יותר), ויש מחמירים בכל זה, והיינו הט"ז, לפמ"ג האיסור הוא במקום העמדת המנורה, וללבושי שרד הט"ז מחמיר בכל המפה, ובמקום הצורך יש להקל.

המניח דבר מוקצה ע"ג דבר של חבירו, אפי' אם הדבר מוקצה הוא גם של חבירו אין בזה דין בסיס, ומותר לטלטל את הבסיס אחרי שינער את המוקצה, ואם הניחו שם לטובת חבירו ומסתמא ניחא ליה יש בזה דין בסיס, כ"כ הרבה אחרונים, ובדרך החיים מצדד שאם היה בדעתו לסלק את המוקצה בשבת, אפשר לצרף את דעת הסוברים שאין בזה דין בסיס כלל.

המניח מוקצה על חבית שיש בה יין לא הוי בסיס לאיסור והתר, דפי החבית הוי בסיס רק לאיסור.

סימן ש"י

מוקצה מחמת מיאוס כגון עץ המיוחד לתלות בו דגים וריחו רע, מותר לטלטלו בשבת, והפמ"ג מסתפק אם מותר לטלטלו מחמה לצל.

מוקצה באוכלין

טלטול פירות- פירות תלושים אע"פ שהם עומדים לסחורה מותר לטלטלם, דדעתו לאכול מהם לכשירצה, ואפי' פירות שהעלה לגג כדי ליבשם אינם מוקצים, כיון שהם ראוים לאכילה אף קודם שנתייבשו. וכן תמרים שליקטם קודם בישולם ונתנם בסלים שיתבשלו מאליהם, מותר לאכול מהם קודם בישולם, כיון שיש האוכלים אותם גם לפני בישולם. אמנם פירות שהיו מחוברים בבין השמשות אסור לטלטלם.

דבר מאכל שדחאו מתשמיש והוא ראוי לאכילה- חיטים שזרעם בקרקע ולא כיסה אותם בעפר ועדיין לא השרישו, או ביצים שהושיב עליהם תרנגולת מבעוד יום כדי לגדל אפרוחים, אע"פ שדחה אותם בידים, כיון שהם ראוים לאכילה מותרים בטלטול, (דאינו מוקצה אלא דבר דדחיתנו בידים ולא חזו), ואם השרישו חייב משום עוקר דבר מגידולו.

גרוגרות וצימוקים שהניחם במוקצה או בגג כדי לייבשם, ויודע שיסריחו ולא יהיו ראוים לאכילה, הוי מוקצה כאבנים ועפר, כיון דדחיתנו בידים ולא חזו, ואפי' זימון לא יועיל להתירם. ואם כשהגיע בין השמשות כבר היו ראוים לאכילה, אע"פ שלא ידעו מזה הבעלים מותר לטלטלם. ואם נתייבשו קצת מבעוד יום והם ראוים קצת, ויש אנשים שאוכלים כך ויש שאינם אוכלים, אם הזמינו לאכילה מותר ואם לאו אסור, ובדין גרוגרות וצימוקים של נכרי עיין להלן.

דבר שהוא מוקצה רק חלק מהשבת

מיגו דאתקצאי- דבר שהיה מוקצה בבין השמשות, וגמרו בידי שמים, אסור לטלטלו אפי' אם אח"כ נעשה ראוי לתשמיש. אבל דבר שהיה ראוי בבין השמשות, ונתקלקל בשבת, ובו ביום חזר לתיקונו, מותר לטלטלו או לאוכלו. ודבר שגמרו בידי אדם (כגון תמרים שנתן עליהם מים בע"ש) אף שבבין השמשות לא היה ראוי, לא הוקצה לכל השבת, וכשיהיו ראוים יהיו מותרים בטלטול.

מיגו דאתקצאי בנכרי- כתב הרמ"א שי"א שלא שייך בנכרי מיגו דאתקצאי בין השמשות איתקצאי לכולה יומא, דאין הנכרי מקצה כלום מדעתו, והא"ר כתב שאפשר שגם הדעה הראשונה מסכימה לזה, ולפי זה נכרי שהדליק נר בבין השמשות והנר כבה, מותר לישראל שמתאכסן אצלו לטלטל את המנורה, אמנם אם הנכרי הדליק לצורך ישראל נעשית המנורה בסיס לכל השבת. **וכתב** הרמ"א שלפי זה אפי' בגרוגרות וצימוקים מותר, והבית מאיר מפקפק על ההתר בגרוגרות וצימוקים, והגר"ז סובר כהב"מ, וכתב שדווקא גרוגרות וצימוקים דחזו ולא חזו מותר בנכרי, ואולי גם כוונת הרמ"א כך. ודבר שהוקצה משום מחובר או שהיה מחוסר צידה או בנולד בשבת או אבנים ומעות אף בנכרי אסור גם לדברי הרמ"א.

איזמל של מילה אין לטלטלו אחר המילה, שהרי בבין השמשות היה מוקצה מחמת חסרון כיס, וכתב הט"ז שיציניעו בחדר שמל בו, והמ"א דעתו להחמיר שלא יניחו מידו עד שיגיע למקום המשתמר או לביתו, ואם הוא גם פורע יקבלו אחר מידו והוא יוליכו למקום המותר, ובדיעבד אם הניחו מידו ויש חשש שיגנב, מצדד הא"ר (והביאו החכ"א) שאפשר לטלטלו.

איסור ביטול כלי מהיכנו- אסור לתת כלי כדי שיפול לתוכו דבר שהוא מוקצה, כיון שהוא מבטל את הכלי מהיכנו, והוי כסותר. אבל לכפות את הכלי על המוקצה מותר, ובלבד שלא יגע בו וינענענו.

טלטול דבר שהונחו בו מעות

מעות הרי הם מוקצה מחמת גופו ואסור לטלטלם אפילו לצורך גופם או מקומם. ולהלן יבואר מה הדין במעות המונחים על דבר מסוים, מתי אותו דבר נעשה בסיס למעות והוא מוקצה כמו המעות, ומתי אין הדבר נחשב בסיס למעות, ומה הדין בדבר שהוא מיועד לשים בו מעות אבל כרגע אין עליו מעות.

מיטה שהניח עליה מעות והיו עליה בבין השמשות אסור לטלטלה אפי' לצורך גופה ומקומה, דדין הבסיס כדין המוקצה שעליו, וכיון שהוקצתה לבין השמשות הוקצתה לכל השבת, וה"ה לכל דבר התר שהניח עליו דבר איסור, אבל אם אין עליה עכשיו מעות וגם לא היה עליה מעות בזמן בין השמשות מותר לטלטלה אפי' אם יחדה למעות והניח עליה מעות מבעוד יום או שהונחו בשבת עצמה ואח"כ סילקם ממנה. ואם הונחו המעות אחרי בין השמשות אסור לטלטלה בעודן עליה, ולענין ניעור המ"א מביא דעות בזה, ובסימן רס"ה משמע שדעתו נוטה להתיר. וכתב הרמ"א שי"א שמיטה המיוחדת לכך והניח בה מעות מבעוד יום, אע"פ שסילקם לפני בין השמשות אסור לטלטלה, וכתבו המ"א והפרישה והגר"א שלדעה זו אסור לטלטלה אף לצורך גופה ומקומה, ודלא כהרמ"א שמתיר בזה, ואם ייחד ולא הניח לא נאסרה המיטה.

כיס של מעות- כתב הרמ"א שלדעת האוסרים במיטה לעיל, אסור לטלטל כיס של מעות אע"פ שהוציאו את המעות מבעוד יום, ולצורך גופו ומקומו, הובא לעיל שהרמ"א מתיר ושארי אחרונים אוסרים, אמנם כל שאינו מקפיד לא להניח בכיס דברים אחרים מותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו. ואם עשה בו מעשה שפתחו מלמטה וסילקו מהיחוד מותר.

כיס התפור בבגד אם הוציא ממנו את המעות מותר ללבוש את הבגד ואף לצאת בו לרה"ר, וכן מותר להכניס דברים לכיס זה ולהוציאם, כיון שאינו מקפיד שלא להכניס שם דברים אחרים. ואם יש מעות בכיס והניחם על דעת שישארו שם בשבת, הכיס ודאי נעשה בסיס ולכן אסור להכניס ידו לכיס. ולענין טלטול הבגד יש בזה ג' אופנים: **א'** אם רק פי הכיס תפור בבגד והכיס עצמו תלוי, לא נעשה הבגד בסיס למעות, ומ"מ אם יכול לנער עדיף לנער. **ב'** אם הכיס תפור לכל ארכו בבגד, נעשה כל הבגד בסיס, ואסור לטלטלו. **ג'** אם הכיס אינו תפור אלא רק קשור לבגד, הרי הוא כלי לעצמו ואינו בטל לבגד, ואסור לטלטל את הבגד. אמנם בגד (או מגירת שלחן) שיש בו רק כמה פרוטות, הם בטלים ואין כאן דין בסיס. ודע שאף כשאין הבגד בסיס אסור ללובשו עם המעות, דחיישינן שמא יצא בו.

מגירת שלחן שיש בה מעות אם א"א להוציא את המגירה מהשלחן לגמרי, דינה ככיס שפיו תפור לבגד, ואם המגירה יוצאת לגמרי הרי היא כלי בפני עצמו ודינה ככיס הקשור לבגד, אמנם אם מונח על השלחן דבר התר ונעשה השלחן בסיס לו, דינו כבסיס לדבר האסור והמותר וכדלהלן. וכתב הח"א שנראה שאם המגירה מיועדת לדברי התר ובמקרה הניח שם מעות, מותר לטלטל את השלחן, וצ"ע.

בסיס לדבר האסור והמותר

כלי שיש עליו דבר האסור והמותר מותר לטלטלו בתנאים הבאים:

א' שהדבר היתר יותר חשוב מהאיסור, אבל אם האיסור חשוב יותר או ששניהם שוים אסור, ואזלינן בזה בתר דידיה בין לקולא בין לחומרא.

ב' שיהיה צריך את הכלי עם הדבר היתר שבו, ואינו יכול לנער רק את האיסור, ואם ינער הכל לא יוכל לקחת את הדבר היתר לחוד, או שיש הפסד בניעור, או שהוא צריך למקום הכלי ואם ינער יפול למקום שהוא צריך לו, אבל בלאו הכי צריך לנער ולקחת רק את ההיתר.

ג' שבבין השמשות היה שם גם דבר ההתר, דאל"כ נעשה בסיס רק לדבר האסור, ואפי' סילק את האיסור אסור לטלטל את הכלי. ואם בשבת הונח הדבר איסור מותר לטלטלו לפי התנאים הנ"ל.

והנה השו"ע מדבר במחתה שיש בה מבעוד יום אפר המיועד לכסוי רוק או צואה, ושברי עצים האסורים בטלטול, וכתב הכ"מ שאם האפר הוא מדבר שהוסק בשבת אסור לטלטלו מושם נולד, ואם נתערב אפר חדש בישן, והאיסור לא היה ניכר לפני שנתערב, בטל ברוב, אבל אם היה ניכר אפי' באלף לא בטיל, דמוקצה יש לו מתירין לאחר שבת, ולכן מים הנוטפים מן האילנות המים אסורים משום נולד, ואפי' נפלו לתוך כלי אסורים כל המים, כיון שהטיפה היתה ניכרת לפני שנתערבה במים).

מגירה שיש בתוכה מעות ודבר המותר, מותר לטלטלה לפי התנאים הנ"ל, אמנם אם הדבר היתר מונח על השלחן ולא בתוך המגירה, מסתפק הפמ"ג אם זה מתיר לטלטל את המגירה.

סימן שי"א

טלטול מת בשבת

מת המוטל במקום שיש חשש דליקה מותר לטלטלו משם ע"י שיניח על המת או לידו חפץ המותר בטלטול כגון **ככר או תינוק** ואפי' קטן ביותר, או שמניח עליו בגד שהיה המת לבוש בו מתחילה, (והיתר זה הוא רק במת מפני הבזיון, אבל בשאר מוקצה אסור). י"א שגם כסות שהמת לובש כרגע מועילה כככר או תינוק, והב"י שואל שהכסות בטלה למת, והמ"א מיישב שאין הכסות בטלה כיון שעתידים לשים לו תכריכים, ותי' זה אינו מרווח, דאף שעתיד לסלקה מהמת, היא בטלה למת כשהיא עליו.

אם אין לו ככר או תינוק, יטלטלו ע"י **שיהפכנו ממיטה למיטה** שזה טלטול מן הצד, (ואף שטלטול מן הצד אסור לצורך המוקצה, בדליקה התירו שמא יבוא לכבות מתוך שהוא בהול על מתו). ואחרי שסילק את המת במהיטה, אם הוא מת בשבת מותר לטלטלה, ואם המת היה על המיטה בבין השמשות הרא"ש אוסר ובעל המאור מתיר, ואם היה דעתו שיהיה מונח שם כל השבת אסור לכו"ע.

ואם אין לו שתי מיטות מטלטלו **לטלטל גמור**, ומשמע מהשו"ע שזה מותר רק באותה רשות, אבל הרבה אחרונים הסכימו שמותר גם לרשות אחרת שלא עירבו יחד, או לכרמלית, (ועיין בדין מת שהסריח אם צריך לזה ככר או תינוק), וי"א שגם המחבר מתיר בזה, ולדינא בודאי יש להקל.

מת המוטל בחמה וחושש פן יסריח מטלטלו מחמה לצל באותה רשות ע"י ככר או תינוק, ואם אין לו ככר או תינוק לא יטלטלנו כלל, דטלטול מן הצד שמיה טלטול, (וכן שאר מוקצה אסור לדוחפו ע"י קנה, אך אם צריך למקום המוקצה מותר). ולדעת הרמ"א (וכ"כ הב"ח) אם הוא קרוב להסריח מותר להוציאו לכרמלית וכדלהלן, אבל באותה רשות לכו"ע אסור בלי ככר או תינוק. ואם אין לאן לטלטלו או שלא רוצים להזיקו ממקומו, **מותר לכסותו לפי הסדר דלהלן:** באים שני בני אדם ויושבים משני צדדיו, הם להם מלמטה כל אחד מביא מיטתו ויושב עליה כדי להפסיק בינו לקרקע, הם להם מלמעלה כל אחד מביא מחצלת ופורס על גביו, ואז כל אחד זוקף מיטתו ומסירה משם ונשמטו מתחת המחצלת, ונמצא שהמחצלאות שהם קשים וזקופים נסמכים זו על זו, ושתי קצותיהם על הקרקע משני צידי המת. ואם מתיירא שהמת יסריח ויצטרכו לצאת משם, מותר לפרוס מחצלת להדיא אף בלא הסדר הנ"ל, אך שיהיה בלי עשיית אהל, ובא"ר מתיר אף אם לא יצטרכו לצאת מן החדר.

מת שהסריח בבית ונמצא מתבזה בין החיים והחיים מתבזים ממנו, אם יש להם מקום ללכת לשם אין מוציאים אותו, ואם לאו מותר להוציאו לכרמלית, ולדעת הרמ"א מותר אף אם הוא קרוב להסריח. וי"א שמותר רק ע"י ככר או תינוק, או ע"י נכרי (ומשמע שדווקא לכרמלית מותר בנכרי, וכ"כ המ"א, והא"ר מצדד בשם כמה פוסקים להקל אף ברה"ר, ובהה"ר שלנו יש להקל), וי"א שבהוצאה לכרמלית מוטב למעט בהוצאה ולא להוציא ע"י ככר או תינוק, והא"ר מכריע כדעה הראשונה, ומ"מ אם אין לו ככר או תינוק מותר להוציא בלא ככר או תינוק. ויש מתירים אף להוציאו לרה"ר ע"י תינוק גדול קצת (ששייך בו חי נושא את עצמו), אבל לא ע"י ככר או תינוק קטן, וי"א שלשיטה זו יוציאו בלא תינוק. וכן בכל בזיון של המת כגון שנמצא בספינה והנכרים מתאספים שם וכדו' מותר לטלטלו לפי הכללים הנ"ל.

טלטול מת לשאר צרכים- אסור לטלטל מת ע"י ככר או תינוק לצורך שיוכלו כהנים להיות שם, או לשאר צרכים, ולהופכו ממיטה למיטה לצורך כהנים מותר, וכתב הרמ"א שיש מתירים להוציאו ע"י נכרי, וכן ראה שנוהגים לצורך מצוה או חתונה, וכן מותר לשאר צורך גדול כמו לצורך כהנים. וכל זה כשקרוביי המת רוצים להוציאו, אבל אין לכופם להוציאו מהבית שמת שם (אמנם אם רגילים להוציאו מיד למקום שמטהרהים אותו, יכולים לכופם), ואפי' עי"ז הכהנים לא יוכלו להכנס לבית הכנסת אין לכופם, אמנם בנפל י"א שיכולים לכופם להוציאו בשביל הכהנים לפי האופנים שנתבארו לעיל.

אם צריך למקום המת או לדבר שהמת מונח עליו מותר להופכו ממיטה למיטה, כיון דהוי טלטול מן הצד לצורך דבר המותר.

טיפול במת- מותר לסוך את המת בשמן, וכן מותר להדיחו במים קרים, וכן לשמוט את הכר מתחתיו, **כדי שלא יסריח** (ומשמע שבלא טעם זה אסור), ובלבד שלא יזיז בו שום אבר, אבל אסור לשומטו מע"ג הכר, או להגביהו מהכר, ויש למחות ביד הנוהגים כך, דרק לשמוט הכרים מתחתיו מותר. **ואם היה פיו נפתח והולך,** קושר את הלחי באופן שלא יפתח יותר, אבל לא באופן שיסגר קצת ממה שנפתח. וכן אסור להעצים עיני המת בשבת, ובקצת מקומות נוהגים להעצים עיני המת וליישר אבריו, ואומרים דאיתא בזוהר שזה סכנה, ואף דדבר זה אין לו שורש על פי הדין, ובמשנה ובכל הראשונים ובש"ע מבואר שאסור, מ"מ במקום שנהגו כך אין למחות בידם, אך באמת בזוהר לא נזכר אלא לענין עיניים, וא"כ ליישר אבריו אין שום סמך להקל, ובא"ר כתב

שבמקום שנוהגים להקל בזה משום כבוד המת יניחו על האברים דבר התר ודוחק עליו עד שיפשטו אבריו. **ואם המת מלוכלך בטיט וצואה** עד שמאוס בעיני רואיו, מותר לטלטלו ע"י ככר או תינוק, ולרוחצו במים בידו ולא במפה, אבל בלאו הכי אסור אפי' ע"י נכרי. ומותר לזלף חומץ ע"ז, בגדים של המת, בשביל שלא יסריח למוצאי שבת ויוכלו להתעסק בטהרתו.

דיני טלטול מן הצד או טלטול בגופו

טלטול מן הצד מותר רק לצורך דבר המותר ולא לצורך המוקצה (מלבד במת וכנ"ל), וטלטול בגופו מותר אף לצורך המוקצה. ולהלן יבואר באיזה אופן מותר להוציא צנון מהארץ ואין בזה חשש תולש או טלטול מוקצה (ובסיס לדבר האסור) או חשש אשווי גומות, ובאיזה אופן מותר לסלק קש או תבן מהמיטה או להוציא פירות הטמונים בקש או תבן ואין בזה איסור מוקצה.

צנון שטמנו בארץ מותר לטלטלו אם מתקיימים כל התנאים דלהלן:

א' עדיין לא השריש, דאם השריש חייב משום תולש.

ב' לא הניחו לזריעה.

ג' הצנון אינו מכוסה כולו, דאז מותר ליטלו כיון דהוי טלטול מן הצד לצורך דבר המותר, אבל אם הוא מכוסה לגמרי אסור להזיז עפר בידים, וכן אסור לתחוב מחט או כוש בצנון דרך העפר דנראה כעושה גומא, ויש מתירים ע"י תחיבה.

ד' הצנון טמון בשדה, או בחול ועפר שהכניס לבית והניחם בקרן זוית כדי לעשות בהם צרכיו, אבל אם הם טמונים בקרקע הבית אסור שמא יבוא להשוות את הגומות, וכמו שאסור לטלטל עמודים של אורג התקועים בקרקע הבית.

בהתקיים התנאים הנ"ל מותר לטלטל אע"פ שהצנון נעשה גדול יותר ע"י לחות הקרקע. ואין הצנון נעשה בסיס לעפר, כיון שהעפר משמש את הצנון ולא איפכא.

טלטול בגופו אז בשאר אבריו מותר אף לצורך דבר האסור, ולכן קש שע"ג המיטה במקומות שמסיקים בקש וסתמו מוקצה להסקה, מנענעו בגופו כדי שיהיה צף ורך לשכב עליו, אבל במקום שסתם קש עומד למאכל בהמה או לשכיבה, או שהניח את הקש ע"ג המיטה מבעוד יום בשביל לשכב עליו (ואפי' לא הניח עליו כר או כסת), או שהניח עליו מבעוד יום כר או כסת (אפי' לא חשב בהדיא לשכב עליו), או שהניח את הקש בסתמא ואח"כ חשב לשכב עליו, מותר לנענעו אפי' בידו.

פירות הטמונים בתבן או בקש המוקצים להסקה, (תבן היינו הקנה שנקצר עם השיבולים, וקש הוא מה שנשאר בשדה אחרי הקציר‌ה), אפי' היה דעתו שישארו שם כל השבת לא נעשו הפירות בסיס, ויכול לתחוב בהם כוש או מחט וליטלם, ואם זימן את התבן והקש למאכל בהמה או לשכיבה, או שלקח בערב שבת מקצת מהתבן והקש והטמין בו פירות, או במקום שסתם תבן מיועד למאכל בהמה, אין התבן מוקצה ומותר לטלטלו להדיא. ועיין בסימן ש"ח בדין פירות הטמונים בחול ועפר הצבור בבית.

מה שנוהגים למכור בשבת ולקבל המעות בכלי או בבגד או לגורם בסכין, מלבד איסור מקח וממכר, יש כאן גם איסור טלטול מוקצה, כיון שהוא לצורך דבר האסור, ואין שום ספק שזה איסור גמור.

סימן שי"ב

הנצרך לנקביו, במה מקנח בשבת

בסימן הקודם נתבארו כמה דברים שהתירו חכמים במת לטלטלו למרות שהוא מוקצה או מרשות לרשות. ובסימן זה יבואר מה התירו מפני כבוד הבריות לצורך קינוח אחרי עשיית צרכיו, ומה צריך להזהר בעשיית צרכיו ובקינוח משום חשש תולש או סותר או השרת נימין או ממחק או חורש או בונה.

מותר לטלטל בשבת אבנים או צרורות וכדומה אע"פ שהם מוקצה, כדי לקנח בהם, משום כבוד הבריות, ואפי' להעלותם לגג שזה טירחא יתירא מותר.

שיעור האבנים- אם המקום קבוע לבית הכסא להכנס שם תמיד, אף שהוא קבוע גם לאחרים, מותר לטלטל לשם אבנים מלוא היד, ואפי' ארבע וחמש אבנים, ואפי' אם הם גדולות יותר מכביצה מותר, כיון שאם ישארו לו אבנים יוככל הוא או אחרים לקנח בהם אח"כ. אבל אם אינו הולך קבוע למקום זה אסור להכניס יותר משיעור ראש בוכא קטנה שדכים בו את הבושם. וכתב המ"א בשם הפוסקים שבית הכסא קבוע שאין אחרים נכנסים לשם והוא סמוך לביתו, אין להכניס לשם אבנים כלל, דהיה עליו להכין אבנים מאתמול, והא"ר מצדד להקל בזה וכדעת הלבוש.

דין אבן המיוחדת לקינוח- אבן שניכר שקינחו בה מערב שבת, או שיחדו אותה לקינוח אפי' לשבת אחת, אינה מוקצה, ומותר להכניסה אפי' אם היא גדולה הרבה, ואפי' הרבה יותר ממלוא היד מותר. ואם ידוע שקינחו בה אך אינו ניכר, מהשו"ע משמע שאסור ליקח מלוא היד אם אין לו מקום קבוע, ויש מקילים בזה.

נייר חלק שמקפיד עליו הוי מוקצה, ואסור להכניס לבית הכסא שאינו קבוע אלא כפי הנצרך לפעם אחת, ואם יחדו מערב שבת לקינוח מותר להכניס ממנו כמה שיצרכ. ואסור לקרוע הנייר בשבת. וסתם נייר אין בו משום מוקצה, דהוא עומד לכסות פי הפך, ונייר גס משמע שא"צ יחוד, ודלא כתתו"ש.

היכן מותר לטלטל את האבנים- כתב הרמ"א שי"א שדווקא בחצר מותר לטלטל אבנים, וי"א שמותר אף מכרמלית לרה"י, וכתב המ"ב שהעיקר כהמקילים, והא"ר כתב שאין להקל בזה בבית הכסא שרק הוא נכנס לשם, וברה"ר שלנו אף שלהרבה פוסקים דינה ככרמלית אין להקל.

אבנים שנטבעו בקרקע או בטיט אחר שהכניסם לקנח, אם לא נטבעו לגמרי אלא הם ניכרים למעלה מן הקרקע, מותר ליטלם כדי לקנח, ואין בזה משום סותר אפי' בקרקע של חצר, ואין בזה משום טוחן.

צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בו, ואף שתלישה אסורה מדאורייתא, הכא אינו מתכוון לכך ואינו פסיק רישיה שיתלשו. ואפי' אם הצרור מונח על הארץ מותר ליטלו, ואף דאסור מדרבנן משום דמחזי כתולש, משום כבוד הבריות לא גזרו.

רגב אדמה אין ליטלו כדי לקנח בו, דהוי מוקצה, דלפי שהוא נפרך אינו ראוי לקינוח, וממילא יש בזה איסור טלטול מוקצה. ומהרי"ף ומהרמנ"ם משמע שהאיסור הוא משום חשש טחינה. ורגב קשה שאינו עשוי להתפרך מותר ליטלו כדי לקנח בו.

מותר ליפנות **מאחורי הגדר של שדה חבירו**, ומותר ליטול מהשדה כדי לקנח בשבת, אבל מהגדר לא יטול אף אם הגדר עבה שאינו עושה חור, משום דמחזי כסותר.

עשבים לחים מותר לקנח בהם אפי' אם הם מחוברים, דאין איסור משתמש בירק אלא רק באילן, ובלבד שלא שמוטו אותם ממקום חיבורם, משום תלישה.

במה עדיף לקנח- חרס אין לקנח בו אפי' בחול משום סכנה שלא ינתק שיני הכרכשתא. ואם יש לפניו חרס או צרור, אף אם החרס אינו מוקצה והצרור מוקצה עדיף לקנח בצרור. ואם יש לפניו צרור ואזני חרס חלקים שאין בהם סכנה, יקנח באזן החרס, מפני שהוא ראוי לכסות בו פי הכלי. ואם יש לפניו צרור ועשבים, אם העשבים לחים יקנח בעשבים, ואם הם יבשים יקנח בצרור אף שהוא מוקצה, לפי שהיבשים חדים ומחתכים את הבשר.

עוד בדיני הנצרך לנקביו בשבת

משמוש בפי הטבעת- היה צריך לנקביו ואינו יכול ליפנות, שרפואתו למשמש בפי הטבעת בצרור, לא ימשמש בשבת כדרך שעושה בחול שאוחז הצרור בכל היד, דהוי פסיק רישיה שישיר נימין, אלא יאחז הצרור בשתי אצבעותיו וימשמש בנחת. וכן אם בא למשמש בברזא של עץ או בפתילה שמכניסים בפי הטבעת, לא יאחזם אלא בשתי אצבעותיו. ואסור לצאת עם ברזא אפי' כשהיא כולה תחובה בגוף, דכיון שמכניסה תדיר כדי להחזור ולהוציאה אינה בטילה לגוף, ומהמ"א נראה שתדיר לאו דווקא, והעיקר תלוי אם מוציאו בעצמו אח"כ או לא. אמנם דבר הבלוע בגוף, כגון מרגלית או זהב, מותר לצאת בו לרה"ר.

צרור של קינוח אין **למשמש בו להחליקו** כדרך שהוא עושה בחול, משום ממחק, אלא כלאחר יד.

אסור ליפנות בשדה ניר והיינו שדה שנחרשת ועומדת לזריעה ויש בה רגבים וגומות, דחיישינן שיבוא להשליך מהרגבים לגומות ויעבור על חורש (ובבית חייב משום בונה), אבל שדה שלא נחרשה עדיין, אז בחרישה שניה שלאחר הזזריעה, אף שיש איסור להשוות גומות, מ"מ לא גזרו לאסור ליפנות שם. ובשדה ניר של חבירו אסור ליפנות אפי' בחול, מפני שדש נירו ומקלקל, ומשמע מהפמ"ג שגם אחרי חרישה שניה אסור, ובגמ' משמע שזה תלוי בירידת הטל.

צידוד אבנים- אבנים גדולות שמצדדים אותם כמין מושב חלול ויושבים עליהם בשדות במקום המיוחד לבית הכסא, מותר לצדדם בשבת והיינו לשים את הדפנות מכאן ומכאן, משום כבוד הבריות, וי"א שאם לא הוכנו האבנים לכך מע"ש אסור, ולהניח את האבן מלמעלה אסור אף בהוכנו משום אהל, כ"כ המ"א, אבל הא"ר והמאמר מרדכי מתירים גם בזה.

סימן שי"ג

מתי סגירת חלון או נעילת דלת אסורים בשבת

פקק החלון והיינו דבר שסותמים בו את החלון, מותר לסגור איתו את החלון, אפי' אם אינו קשור, ולא הוי כמוסיף על הבנין כיון שדרך לעשות כך תמיד, ואמנם צריך לחשוב מערב שבת לסגור בו את החלון, לב"ח ולפמ"ג הטעם כדי שלא יהיה מוקצה, ולפ"ז מהני אף אם הכינו לשימוש אחר, ואם הוא כלי שמלאכתו לאיסור א"צ מחשבה, שהרי מותר לטלטלו לצורך גופו, והגר"א כתב שהטעם כדי שלא יהיה נראה כמוסיף על הבנין. ודעת הרבה ראשונים דלא סגי במחשבה כלל אלא צריך שיהיה לו תורת כלי כמו בקנה דלהלן, וצ"ע למעשה, ואם כבר סגר בו פעם אחת, או שהוא קשור, או דבר שאין דרך לבטלו שם לעולם כגון בגד, א"צ אפי' מחשבה, ואם אינו עומד לשימוש אלא לעיתים רחוקות אסור לסגור איתו, אא"כ הוא קשור ותלוי מבעוד יום.

אפילו חלון של ארובה שבתקרה מותר לסגור, דתוספת אהל בדרך עראי מותרת.

הר"י הלוי אוסר לסתום פתח כדי שלא תיכנס טומאה לבית, דהוי מתקן, אא"כ עדיין לא מת, והמ"א מתיר, וכן מצדד בשע"ת.

קנה שתוחבו אצל הדלת בכותל א"צ שיקשרנו בדלת, אך צריך שיתקנו לכך כדי שיהיה בו תורת כלי ולא חשיב בנין ולא הוי מוקצה, ולא סגי במחשבה. לרש"י צריך שיהיה ראוי לתשמיש אחר מלבד סגירת הדלת, כגון להפך זיתים, (ואפי' ייחד רק להפך זיתים, אינו כלי שמלאכתו לאיסור, כיון שעשה רק הזמנה). ולר"ת גם בתיקונו לנעילה ע"י מעשה סגי, ונעשה בזה כלי שמלאכתו להתר, (ומותר לטלטלו אפי' שלא לצורך גופו ומקומו אלא לצורך קצת, ואמנם לנעול מותר אף אם הוא כלי שמלאכתו לאיסור, וקנה שרוב תשמישו למיסקת זיתים הוי כלי שמלאכתו לאיסור), ובעת הצורך יש להקל כר"ת.

נגר שתוחבים אותו באיסקופה למטה (שזה דומה לבנין יותר מהמקרים הקודמים), והאיסקופה מוגבהת מן הקרקע, או שיש חלל בקרקע, והנגר אינו נוקב בארץ, לא מספיק ייחוד אלא צריך שיהא קשור, אם יש בראשו גלוסטרא והיינו שהוא עב באחד הראשים והוא ראוי לכתישה, מספיק שיהיה קשור בחבל דק שאם יטלנו באותו חבל החבל יקרע, וקשר מועיל אפי' אם הוא קשור בבריח הדלת או במזוזה, או שהחבל נגרר בקרקע, וא"צ מחשבה מבעוד יום, ואם אינו קשור אף שחשב עליו מבעוד יום אסור, ומשמע מהשו"ע דבעינן דווקא קשור, וכ"כ הט"ז, ובא"ר כתב שבעת הצורך יש להקל אף באינו קשור כלל, אבל מהגר"א משמע שהוא מצדד כהט"ז. ואם עשה בו גלוסטרא ולא היה בו ממילא, משמע בב"י שלכר"ע מותר אף בלי קשירה, ואפי' בנקמנו והיינו שכשנכנס לאיסקופה נוקב חור בארץ, מותר, והגר"א סובר שלדעת הטור אין לחלק בזה. **ואם הנגר מחובר לדלת** ומושכים אותו ותוחבים בחור, מותר לכו"ע אף בלי קשירה. ואם אין בראשו גלוסטרא, אם הוא קשור בדלת עצמה מספיק אפי' חבל דק או שהחבל נגרר בקרקע, אבל אם הוא קשור בבריח צריך שיהיה הקשר אמיץ שיהיה ראוי להנטל בו, ואז מהני אפי' כשהחבל נגרר בקרקע, אבל בחבל דק אסור אפי' בתלוי.

אם נפתחה האיסקופה וכשמכניסים את הנגר בחור הוא נוקב בקרקע, הוי כמו בנין ואסור לנעול בו בשבת אפילו אם יש בראשו גלוסטרא והוא קשור, אבל אם שם בקרקע חור שלתוכו נכנס הנגר, מותר.

בריח שתוחבים בכותל והוא נוקב את הכותל אסור להשתמש בו בשבת, דאין חילוק אם הוא נכנס בקרקע או בכותל, אמנם אם עשה מתחילה נקב בכותל מותר, ואם עשה לבריח בית יד או טבעת ברזל, מותר לנעול בו אפי' בנפחתה האיסקופה ואפי' באינו קשור. ולהגר"א יש להקל להרי"ף ביש בראשו גלוסטרא אף בנפחתה האיסקופה.

פתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר והיינו כל פתוח מלי' יום, נועלים בו אפי' בדבר שלא היה לו ציר מעולם והוא נגרר, ומשמע מהשו"ע דקשור מיהא בעינן, ולרמ"א מותר אף באינו קשור אם יש אסקופה למטה, ויש להקל בזה.

פתח של רחבה שאחורי הבתים שאין דרך לפותחו אלא לעיתים רחוקות, ועשה שם דלת או שתלה שם מחצלת קנים, וכן פירצה שסתמה בחבילות קוצים כעין דלת והוא פותחה לפעמים, והם קשורים ותלויים מבעוד יום כדי לסגור בהם את הפתח, אם יש שם ציר, או שניכר שהיה שם ציר, מותר לסגור אותם ולהגביהם ולזוקפם על האיסקופה, אף אם כשהם פתוחים הם נגררים בקרקע, ולא חשיב כבנוה. אבל אם אין להם ולא היה להם ציר, אין נועלים בהם אא"כ היו קשורים ותלויים מבעוד יום בצורה שגם כשהם פתוחים אינם נגררים בארץ, אלא הם גבוהים מן הארץ אפי' רק כמלוא נימא.

סגירת דלת- אם הדלת עשויה מלוח אחד שאין לה תיקוני דלת כשאר דלתות, או שאין לה איסקופה התחתונה, וכשפותחים שומטים ועוקרים אותה, אין לנעול בה אפי' אם יש לה ציר, ואפי' בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר אסור. ודעת הרמב"ם שרק בתרתי לריעותא, והיינו בעשויה מלוח אחד ואין לה איסקופה, אסור, ובדלת העשויה לכניסה ויציאה תדיר יש לסמוך על שיטתו להקל. ואם היא קשורה ותלויה והתפח עשוי לכניסה ויציאה תדיר, מותר אף בנגררת בארץ כשפותחה, ואף שאין לה תיקוני דלת כלל. ודלת העשויה מהרבה קרשים, אף שאינה קשורה כלל, מותר לסגור בה אם יש לה איסקופה והתפח עשוי לכניסה ויציאה תדיר. וה"ה במקום שנועלים בהרבה קרשים, ויש חקיקה למעלה ולמטה שמכניסים בהם את הקרשים, אף שאין הקרשים מחוברים והוא מכניס כל קרש בפני עצמו, דינם כדלת העשויה מהרבה קרשים.

החזרת צירי דלתות כלים בשבת- שידה תיבה ומגדל שפתחיהם בצד, ויש לדלת ציר למטה וציר למעלה, והצירים נכנסים בתוך חור, אם יצא כל הציר התחתון אסור להחזירו שמא יתקע בחוזק והוי מכה בפטיש, ומשום גזירה אסור אפי' כשהציר באמצע או בצירי ברזל, ואם יצא מקצתו מותר לדוחקו למקומו, ואם יצא הציר העליון אסור אפי' לדוחקו למקומו.

דברים האסורים מדרבנן גזירה שמא יתקע

מיטה העשויה פרקים פרקים אסור לבנותה בחזרה ולהדקה, גזירה שמא יתקע ביתדות ומסמרים (ויתחייב משום מכה בפטיש, וי"א משום בונה), ואם דרכה להיות רפויה והיינו שאינו מקפיד שיתנועע בתוך החור, מותר לכתחילה, ובלבד שלא יהדק, ורפוי ואינו רפוי אסור, ובסמ"ג איתא דדווקא דבר שצריך גבורה ואומנות אסור.

כוס של פרקים מותר לחברה בחזרה בשבת בצורה רפויה, כיון שאין דרך להדק בחוזק הנחשב תקיעה. וי"א שדין הכוס כדין המיטה, דכיון דדרך להדק אסור אפי' ברפוי, וה"ה **בסטנדר** של פרקים, ויש להחמיר לכתחילה, ולצורך שבת יש לסמוך על הדעה הראשונה. ודבר שדרכו להיות מהודק ותקוע בחוזק, כמו **כוסות שלנו העשויים בהברגה,** אסור לכו"ע אפי' להדקם ברפוי, שמא יהדקם בחוזק, ודעת הט"ז שבהברגה אפי' בחוזק אינה אלא מדרבנן, וא"כ לדעה ראשונה מותר ברפוי, והמ"א אוסר, והמאמר מרדכי מצדד להקל, וכ"מ מסיק שלמעשה יש להחמיר. **וכסויי כלים** מותר אפי' אם עשויים בהברגה, כיון שעשויים לפתוח ולסגור תמיד. ואפי' כלים שאסור לפרקם אז לבנותם בחזרה מותר לטלטלם, ורק בדבר שדרכו להתפרק כמו מנורה אסור.

תמצית ספרי חפץ חיים

ליקוטי אמרים

חומר עוון חילול שבת- א' חיובו סקילה שהוא העונש החמור ביותר (שסדר המוות הוא עשה, לאו, מיתה בידי שמים, כרת, חנק, שריפה, סקילה), ואין קוברים נסקלים ונשרפים יחד עם נהרגים ונחנקים, מפני שהוא רשע יותר, וגם בשחילל שבת בלי התראה חייב כרת, וגם בניו בסכנה שימותו, ואף אם ריחם עליו הקב"ה ונעשה עני שהוא חשוב כמת, הרי גם זה צרה גדולה. ב' מי שהופקר אצלו איסור שבת ועובר עליו כמה פעמים בפרהסיא, נעשה מומר לכל התורה, ודינו כעכו"ם ממש ושחיטתו פסולה, דהוא ככופר במעשה בראשית. ג' יש בזה חילול ד' גדול שהעכו"ם חושבים שאין התורה חשובה בעיני ישראל, ועוון חילול ד' תשובה ויסורים אינם מכפרים אלא תולים, ורק מיתה ממרקת. ד' שאר שקולה כנגד כל המצוות. ה' השבת היא מקור הברכה, וממילא כהיום שנתרבו חילולי השבת התרבו גם היסורים. (פרק ח').

האי מאן דבעי למהוי חסידא- לרב יהודא יקיים מילי דנזיקין, והיינו שבימיו כל לימודם היה בסדר נזיקין, וכל חסידותם היתה בעניינים אלו שלא יזיק או יגרום נזק או שיסובב על ידו נזק אפי' באופן עקיף. לרבא יקיים מילי דאבות, והיינו שיתבונן בדרכי האבות וילך בדרכיהם, אברהם היה עמוד החסד, יצחק היה יסוד העבודה (וצריך להצטער על החורבן, ולהשלים זאת בלימוד ענייני הקרבנות), ויעקב היה יסוד התורה. וי"א שיקיים מילי שברכות, והיינו שיתבונן בכל יום במאה ברכות שהוא מברך.

תפילה בלב נשבר על צרותינו בודאי לא תשוב ריקם- הנה אף שאסור להרהר אחר מידותיו של הקב"ה ואחרי הנהגתו, מ"מ מותר לאדם להציע טענותיו וצרותיו לפני הקב"ה, והקב"ה מתאוה לתפילותינו, וזרז אותנו לצעוק לפניו בעת צרה, ואף אדם שלא מגיע לו, אם מרבה בתחנונים הקב"ה עושה איתו חסד, וא"כ כל הצרות הן בגלל שאנו לא מתפללים מספיק. ולכן יתבונן האדם על מצבו, וכשנפשו מרה לו ישפוך שיח מלב נשבר ורוח נמוכה לפני ד', ותפילה כזו בודאי לא תשוב ריקם, ויזכור גם את צער השכינה, ויבקש שתשוב להיכלה ולמקומה. (פרק י').

זרוז לחכות ולהתכונן לביאת המשיח- הנה בזמננו נתקיימו כמעט כל הסימנים שנתנו חז"ל שיהיו לפני ביאת המשיח, והחילול ד' גדול מאד, ונראה שהגלות הוא בבחינת הריון, וזמננו הוא זמן של חבלי לידה, ולבסוף הזמן בודאי יבוא. אמנם צריך כל אחד שיהיו אצלו לפחות בגדר ספק שמא יבוא בימיו, ולהכין עצמו ליום בואו בתשובה ומעשים טובים, ובתורה וגמילות חסדים, באופן שירצה שיבוא המשיח מיד, (ולא שירצה עוד כמה זמנים להכין עצמו), ודע שביומות המשיח אין לא זכות ולא חובה, ועליו לנצל את הזמן שעוד אפשר לתקן. וצריכים אנו לבטוח בקב"ה שהוא סובב את הצרות ובודאי בידו לגואלנו, ובאופן זה בודאי יבוא המשיח ולא יאחר. (פרק י"א, ומההשמטה).

זרוז למהר לשוב בתשובה- הנה הברכות והקללות שאמורות בפרשת כי תבוא עתידים להתקיים בסוף הגלות, ואז יכירו ישראל שהכל בא עליהם מיד ד', וישובו בתשובה שלימה, והודיע הכתוב שהתשובה "לא נפלאת היא ממך וכו' כי קרוב אליך הדבר מאד", וא"כ כיון שבלאו הכי יהיה עלינו לשוב בתשובה, למה לא נתחיל כבר עכשיו לשוב, והרי נתבע על זה גופא שאיחרנו את התשובה, (כדמצינו שהגרים מעונים מפני שאיחרו להתגייר, והיינו שאף שאין חיוב להתגייר מ"מ כיון שהוכיח סופם שיש להם שכל ישר, יש עליהם טענה למה לא הקדימו), וע"י איחור התשובה אנו מעכבים את השכינה להיות בגלות. ועלינו להתחיל בתשובה בחרטה וידוי וקבלה על להבא, והקב"ה יפתח לנו פתח כפתחו של אולם, ומי שבניו אינם שומעים בקולו, יראה ללמד את בן חבירו, ויחשב לו כאילו הם בניו, וע"י התשובה הקב"ה יקבצנו לארץ ישראל, ויביא אותנו שם לאהבתו ויראתו, ואז גם הבנים שלא הלכו בדרך התורה ישובו בתשובה, ובנים יוכחו שאביהם צדק בתוכחתו, ועל זה נאמר "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם". (פרק י"ב, ומההשמטה).

זהירות מרבוי דברים המביא ללשון הרע- הנה בכל האיסורים יש אבק איסור, כמו בריבית שקר ליצנות ועריות, וכן בדיבורים אסורים צריך האדם לקצר בדברי כדי שלא יגיע לכלל איסור, וזה אפי' בשיחה עם אדם אחד, וכ"ש מה שמצוי שרבים מתקבצים יחד וכל אחד מקטרתו בידו וקובעים עצמם לדברים בטלים, שבודאי לא ינצלו מדיבורים אסורים (אא"כ קיבלו על עצמם לדבר רק בענייני העולם ומלחמות וכדו'). (פרק י"ג).

עישון סיגריות- צריך לדעת שאדם חלוש עישון הסיגריות מחליש את הכוחות, ואין אדם רשאי לחבול בעצמו, וגם כיון שכוחות האדם מיועדים לקיים רצון הבוראי, ודאי יתבע על שהחליש את כוחותיו. ומלבד זה במשך הזמן האדם מפסיד מזה ממון רב, וכן מבזבז זמן רב על כך ומפסיד מצוות שהיה יכול לעשות בזמן זה. ועל כן יראה האדם שלא להתרגל לזה, ואם התרגל יפסיק בהדרגה, ואז יהיה טוב לו בזה ובבא. (שם).

גנות מידת הגאוה- הנה מידת הגאוה מאוסה מאד, אפי' אם המתגאה הוא אדם נכבד, וכל מי שיש בו גסות הרוח כאילו עובד ע"ז, וכאילו כופר בעיקר, וכתיב "השמר לך פן תשכח את ד' אלוקיך". וגאוה שייכת בין בחכמה בין בעושר, ואפי' המתגאה רק בליבו הקב"ה יודע מזה, ואם האדם נותן צדקה לכבוד עצמו, הוא מגונה מאד בעיני ד', וכן מי שלא נותן כראוי לו לפי ממונו, או שלוכד ועושה מעשים טובים אבל לא כפי כוחו, לא יצא ידי חובתו, וזה גם סיבה שלא להתגאות, ולהחזיק במידת הענוה. (פי"ד).

נפוצות ישראל

הסכנה הגדולה בנסיעה למקומות שמצב הדת שם אינו כראוי

הנה **הסיבות העיקריות שמביאות את האדם לעבור לארץ אחרת** הם שהאדם חושב ששם הוא יצליח וירויח הרבה כסף, והוא חושב ששם מרויחים כסף בלי טורח, וגם הוא מקנא בחבריו שהרויחו שם, ויש כאלו שקרוביהם שלחו להם כרטיס נסיעה, או שנשותיהם לוחצות עליהם ליסוע כדי להביא כסף, או שרואה שהרבה נוסעים לשם וחושב שכך היא הדרך.

והנה לפני שנתייחס לכל אחת מטענות אלו, צריך לדעת **כמה גדולה השפעת החברה על האדם**, ושהוא חייב להיות בחברה היותר טובה ששייך (אפי' אם שתי המקומות טובים), והרמב"ם כתב שאם אינו יכול ללכת למקום שהולכים בדרך ישרה עליו להיות לבדו, ואם גם זה לא שייך צריך ללכת למדבר, ואדם שנמצא במקום שאינו יכול לקיים מצוות כראוי ישתדל ללכת מאותו מקום אפי' אם הוא מעמיד את עצמו בסכנה. וא"כ כ"ש שאין ללכת בשביל כסף למקום שאין שומרים שם את המצוות כראוי. **והמציאות היא שבמקום שהולכים נתרופפו כל עמודי הדת** ויסודות המצוות, ונכשלים בהרבה עבירות, וא"כ איך יחליף האדם את העולם הנצחי שלו בשביל עולם עובר. אמנם האדם חושב שהוא לא יושפע לרעה, אך האמת שכאשר יראה את חבריו שהיו כמוהו וכעת מזלזלים במצוות, בסופו של דבר ילך גם הוא לאט לאט אחריהם, ואף שבתחילה ירצה לברוח משם בגלל מצב הדת, בסופו של דבר ישאר שם ויביא לשם גם את בניו, וכבר אמר התנא אל תאמין בעצמך עד יום מותך, ואין לאדם להביא עצמו לידי נסיון, וגם אם יש כאלו שנשארו שם בצדקתם ואמונתם, מנין לו הבטחון שגם הוא יהיה כמותם. ועל כן יראה האדם לחוס על נפשו ולהמנע מליסוע למקומות אלו אף אם הוא משער שיריוח שם הון רב, וכמו שמצינו שהשבטים ויתרו על האפשרות להליחה אצל פרעה והלכו לארץ גושן כדי שלא להתקרב למצרים. (פרק א').

ובפרט אלו המביאים לשם את בניהם עליהם לדעת כי המציאות היא **שמסתמא הבנים לא ילכו בדרכיו**, ובפרט הבנים הנולדים שם שא"א להנכם בדרך התורה, ומי שבניו רשעים זה יותר גרוע מאילו לא היו לו בנים כלל, וכמה גדול הבזיון שיהיה לו בעולם העליון מכך, ובכל לילה המלאך גבריאל מכריז ברקיע את מעשיי בני האדם, וכמה יצטער כשישמע את מעשיי בניו, ובפרט שידע שהוא הגורם לכך.

והמקנא בחבריו שהרויחו שם עליו לדעת שיחד עם זה הפסידו גם הרבה מצות ונכשלו בעבירות, ומי יודע כמה גיהנום יקבלו בשביל לכפר להם על כך, וגם אחרי העונש יהיו במדרגה שפלה מחמת שחיסרו הרבה תורה ומצוות, ומה יש לו לקנא בהם. והנקאה היא מידה גרועה מאד, והיא יכולה להביא את האדם לידי עבירות חמורות, ולבסוף מוציאה אותו מן העולם. ועל כך על האדם לשמוח בחלקו. (פרק ב').

ובאמת גם מה שנראה לו שהיא מדינה מוצלחת זה אינו נכון, כי רק מיעוט קטן שם הם עשירים, אבל השאר עובדים הרבה יותר קשה ממה שעובדים כאן, ומבכים את מר גורלם. וגם אלו העשירים, אם סרו מדרך התורה אין העשירות אלא כדי שיקבלו שכרם בעולם הזה, כדי שיגמורו כאן כל הזכויות שלהם, ואח"כ יהיה נאבדים וכלים בגיהנום, ואדרבה ע"י רבוי השלוה הם חוטאים יותר וזה עצמו סיבה שיאבדו. ואלו שחזרו לכאן עם ממון מרובה, בדרך כלל הממון לא נשאר בידם זמן רב, והטעם הוא מפני שהממון לא הגיע אליהם מברכת ד' אלא בדרך עבירה, וממון כזה או שהוא עוזב את האדם או שהאדם מת ונעזב מאותו ממון, או שהאדם נחלה ומצטער יותר ממה שהיה שמח לפני שהתרבו מעותיו, (אבל ממון שבא מברכת ד' יש עליו שמירה מיוחדת). ועוד צריך לדעת שבמדינות אלו מצויים רוחות סערה וכדו' הגורמות להרוגים רבים, והסיבה לזה היא שכשהקב"ה רואה שהמדינה מקולקלת במעשיה הוא מענישה כפי הראוי לה, ואמרו חז"ל שאע"פ שבטלו שנהדרין דין ד' מיתות לא בטלו, ומתגלגל על האדם מות כפי שמגיע לו, אלא שבזמן הבית היה העונש על פי התורה בפרסום, וכעת משפטי ד' הם בהסתר. וגם מי שמשער שהוא ישאר באמונתו, מ"מ כשניתנת רשות למשחית אינו מבחין בין צדיק לרשע, או שירד מכל נכסיו מחמת התחברותו עם הרשעים. (פרק ג').

ומה שהאדם חושב ששיג שם כסף בלא עמל ויגיעה זה אינו נכון, כי יקבל מה שנגזר עליו, ומה שמצוי שם יותר פרנסה הסיבה לזה היא ששם האדם לא מתביישי להתעסק בכל מיני דברים, ואילו גם כאן היה עושה כך ג"כ לא היה חסר לו מזונו, ובאמת המציאות הוא ששם עובדים הרבה יותר קשה, ואעפ"כ הרוב הגדול אינם עשירים כלל, וגם ההוצאות שם הם הרבה יותר גבוהות, וא"כ מי שיעבור לשם ימצא את עצמו בהרבה יותר דאגות. וגם מחמת גודל ההכרח לעסוק לפרנסתו יוכל לבוא לידי חילול שבת ונסיונות נוספים, ומוטב לאדם להיות שוטה כל ימיו ולא להיות רשע אפי' שעה אחת לפני המקום, מחמת גודל עונש הגיהנום שהוא יותר קשה מכל היסורים שבעולם, וגם יצטער שם על כך שבניו מזלזלים בו ובדברייו ובדרכיו.

ואלו הנוסעים לשם מחמת שקרוביהם שלחו להם כרטיס נסיעה, זה ודאי אינו טובה ליסוע סתם, וכבר נתבאר שאין שום תועלת בנסיעה לשם, ואם הוא חושב שיחזיר את קרוביו למוטב זה טעות, כי אף שבתחילה יכבדוהו, מ"מ אחרי כמה חודשים שיתחיל להוכיחם ישנאוהו עד שיהיה מוכרח לחזור לביתו, ויצטער מאד על ששמע לעצתם, (ודברים אלו הם בדוקים מתוך הנסיון של אלו שנסעו לשם), ומי שאינו יכול להתאפק מלנסוע לפחות יכין לעצמו כסף לחזור כדי שלא יהיה מוכרח להשאר שם לנצח, וכל זה שייך למי שהוא ירא אלוקים באמת, אבל בסתם אדם ודאי **יש לו לחשוש שהוא יושפע מהם ולא ישפיע עליהם**, ואין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך. ומי שחושב שיצבור שם מעט ממון ויסע משם לא"י לעבוד את ד' בכל לבב, זה טעות, כי נסיעה לא"י אינה מתירה לפרוץ את הדת, ועוד שלבסוף ישאר שם ולא יסע לא"י, כי כן דרך היצר לדחות למחר, וכך עושה לאדם כל ימיו. (פרק ד').

ואלו הנוסעים לשם מחמת שנשותיהם רוצות שיביאו משם הרבה כסף ויהיו מאושרות על ידי זה לנצח, הרי זה כמו בחטא עץ הדעת שהאשה חשבה שע"י האכילה תהיה מאושרת לנצח, והקב"ה כעס על האדם על ששמע לקולה ולא לקולו, וא"כ ה"ה בעניינו אין לשמוע לה ולהפסיד לעצמו ברוחניות, ואפי' אשתו בוכה ומיילל בקול אין לחוש לבייתה, (וגם בחטא עץ הדעת איתא במדרש שבכתה וילה עליו בקול).

ואלו הנוסעים מחמת שרואים שהופקר הדבר בעיני הכל, עליהם לזכור את ההפסד הגדול שמפסידים שם ברוחניות, וכמה אנשים נפלו שם ברוחניות, וידע שאם יכול להתפרנס ביבתו אפי' שלא ברווח כ"כ, והוא הולך לשם, אם יחטא בגלל זה בודאי לא ינקה מדין של מעלה, ואפי' מי שאין לו עכשיו שום עסק לא יזמר לעבור, אלא יתחזק לחפש איזה עסק, וד' לא ימנע טוב מן ההולכים בתמים. (פרק ה').

תנא דבי אליהו

דרכי טובו של הקב"ה בהנהגתו עם ישראל

מעשה העגל, והתרצות הקב"ה לישראל- שנו חכמים: הוי עלוב ועניו לכל אדם, ולאנשי ביתך יותר מכל אדם, צא ולמד מהקב"ה שהיה עלוב ועניו לעמו בכל מקום ולא הלך עמהם כדרכיהם ולא שפט אותם בעוונותיהם, אלא התנהג עמהם במידת ענוה שלו, ואלמלא כן לא ניתנה התורה לישראל, שאחר שנתן הקב"ה לישראל תורתו והיה אוהבם אהבה גמורה רצה לתת להם מתנות גדולות, וכשקיבלו ישראל מלכותו ואמרו "כל אשר דבר ד' נעשה ונשמע", ירדו שישים רבוא מלאכי השרת והניחו בראש כל אחד מישראל שני כתרים ככתרו של אדם הראשון, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע, וכיון שסרחו ישראל במעשה העגל ירדו מאה ועשרים רבוא של מלאכי חבלה ונטלו אותם מהם, (ועתיד הקב"ה להחזירם להם לישראל לימות בן דוד ולעוה"ב). והיה בדעתו של הקב"ה שכל אומה ומלכות שיבואו ויקבלו את התורה יהיו חיים וקיימים לעולם ולעולמי עולמים, וכיון שעשו את העגל חזר מלאך המות עליהם, וכשירד משה מהר סיני וראה את הסרחון שסרחו ישראל, נסתכל משה בלוחות וראה שפרח הכתב מעליהם, ושברם מתחת ההר, מיד נתאלם משה ושוב לא היה יכול לדבר, ומאותה שעה נגזרה גזירה על ישראל שילמדו את התורה מתוך צער ושעבוד וטלטול וטירוף ודוחק ומתוך שאין להם מזונות, ועל אותו הצער עתיד הקב"ה לשלם להם שכרן לימות בן דוד ולעולם הבא. וארבעים יום האמצעיים של משה נטל משה את האהל ונטה לו מחוץ למחנה, והיו ישראל מתאבלים כל אותן ארבעים יום, עד שנגלה מלך מלכי המלכים הקב"ה ופתח לו למשה פתח של רחמים, ואמר הקב"ה למשה חזור בך והכנס את האהל לתוך המחנה, וכשמשמע משה שהדבר תלוי בו מיד התפלל על ישראל והיה הקב"ה עניו ומחל להם. ובארבעים יום האחרונים שעלה משה להר סיני להביא את התורה גזרו יום צום ותענית, וביום האחרון גזרו תענית ולנו בתעניתם כדי שלא ישלוט בהם יצר הרע, ולמחרתו הסכימו ועלו לפני הר סיני, ישראל היו בוכים לקראת משה, והוא היה בוכה לקראתם, עד שעלתה בכייתם למרום. באותה שעה נתגלגלו רחמיו של הקב"ה על ישראל וקיבל את תשובתם, ובישרה אותם רוח הקודש בשורות טובות ונחמות, ואמר הקב"ה לישראל בני נשבע אני בשמי הגדול שלי ובכסא הכבוד שלי שתהא לכם בכיה זו לששון ולשמחה גדולה, ויהיה לכם יום זה יום סליחה וכפרה ומחילה לכם ולבניכם ולבני בניכם עד סוף כל הדורות.

צדקתו של אהרן- כתיב באהרן "תורת אמת היתה בפיהו, ועולה לא נמצא בשפתיו, בשלום ובמישור הלך איתי, ורבים השיב מעון, כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו, כי מלאך ד' צבאות הוא". לא עבד אהרן עבודת אלילים אלא עיכב אותם עד שיבא משה. וי"א שכדרך שעשה יעקב אבינו שהיה מקיים את כל התורה כולה קודם שניתנה ואמר "הסירו את אלקי הנכר אשר בתוככם והטהרו והחליפו שמלותיכם", ושכרו היה שפחדו ממנו אומות העולם אחרי מעשה שכם ודינה, וכמו כן נתכוין אהרן לבטל עבודת אלילים, והיה מקיים את התורה קודם שניתנה, ואף על פי כן העלה עליו הכתוב כאלו עבד ע"ז, שנאמר "ויגוף ד' את העם על אשר עשו את העגל אשר עשה אהרן". (פרק ד').

ע"י העניות ישראל עושים תשובה ועוסקים בתורה ומצוות- דל שבישראל שנתדלדל מנכסיו דומה למלך בשר ודם שגזר על בנו שלא יכנוס לתוך סעודתו, והמלך יודע בבנו שהוא רעב וצמא, ואמר המלך אשרי מי שיכניס את בני לתוך ביתו ויתן לו פת לחם וקיתון של מים כדי שיאכל וישתה, שהרי כל שיש לי הרי הוא של בני, ואם בא רשע בן עני בן אביון בן דל ועשה תשובה הוא נקרא צדיק ורע לו, ואם לא עשה תשובה נקרא רשע ורע לו, מלמד שחזר הקב"ה על כל מידות שבעולם ולא מצא מידה טובה לישראל אלא עניות, שמתוך עניותם של ישראל הם יראים את ד', שאם אין לם לחם לאכול ובגד ללבוש ושמן לסוך הם מבקשים רחמים מן הממציא כל המציאות, כי ע"י עניות הם יראים את ד', ואין צדקות וגמילות חסדים ויראת שמים בא אלא מתוך עניות, ואין אדם לומד דברי תורה אלא מתוך עניות.

העולם עומד על התלמידי חכמים- בכל יום יוצאים מלאכי חבלה לפני הקב"ה לחבל את כל העולם וחלבו, ואלמלא בתי כנסיות ובתי מדרשות שהיו תלמידי חכמים יושבים בהם ועוסקים בדברי תורה היו מחבלים את כל העולם כולו מיד, וכל העולם כולו נשען על אותם ת"ח. (פרק ה').

רחמי הקב"ה על ישראל- כתיב "פוקד עוון אבות על בנים ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים", באותה שעה אמר משה בליבו אם כן שב צדיק ורע לו, ושמא אין כל ישראל חפצים אלא רק שלא לעמוד בדרכיו ובמצותיו של הקב"ה ח"ו ונחתם גזר דינם והרי הם לוקים בכל שעה, ואמר משה "ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך הודיעני נא את דרכך", מיד ירד הקב"ה לסוף דעתו של משה והראה לו כל דור וחכמיו ופרנסיו ונביאיו ודורשיו, והראה לו מידותיו שהוא מתנהג בהם בעוה"ז ובעוה"ב, ואמר לו למשה הרי אתה אומר מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו, יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו, אין אתה יכול לעמוד על כל מדותי, אלא הריני מודיעך מקצת מדותי, כשאני רואה בני אדם אע"פ שאין בהם תהילה ושבח של תורה ומעשים טובים לא במעשה ידיהן ולא במעשה אבותיהן, אלא רק בשביל שהן עומדים ומודים ומברכים ומשבחים ומרבים תחנונים לפני אני נזקק להם וכופל להם מזונותיהן. וכתיב "ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך" - טובי לא נאמר אלא כל טובי, אלו הן י"ג מידות של רחמים, כיון שראה משה שמידתו של הקב"ה של חסד ושל רחמנות הוא, מיד נתעטף ועמד בתפילה לפני הקב"ה, שנאמר "וימהר משה ויקוד ארצה וישתחו, ויאמר אם נא מצאתי חן בעיניך ד', ילך נא ד' בקרבנו, כי עם קשה ערף הוא, וסלחת לעווננו ולחטאתינו ונחלתנו". דבר אחר: אילו נאמר טובי ולא כל טובי הייתי אומר אין כאן יומות בן דוד, וכשהוא אומר כל טובי יש כאן יומות בן דוד שיבא במהרה בימינו אמן סלה. (פרק ו').

וכן במידת הטוב, כשאדם עושה מצוה קנסו עליו טובה עד ארבעה דורות, תדע לך שכן הוא, שכן מצינו ביהוא שנאמר "ויאמר ד' אל יהוא, יען אשר הטיבות לעשות הישר בעיני וגו', בני רבעים ישבו לך על כסא ישראל", יהוא בן נמשי היה ירא שמים ולא הלך אחר עגלי זהב שעשה ירבעם בן נבט, אלא אח"כ כיון שבא לידי גדולה ומלכות קלקל מעשיו, וכשבא יהואחז בנו והלך אחריו אם היה עושה תשובה אז נקרא צדיק וטוב לו, אבל כיון שלא עשה תשובה אז נקרא רשע וטוב לו. ויורבעם בן יואש היה נוהג כבוד בנביאים, לכן אותן העמים שע"ש אלה מסר הקב"ה ביד יהושע בן נון ולא ביד דוד מלך ישראל מסר הקב"ה ביד ירבעם בן יואש אע"פ שהיה עובד עבודת אלילים, משום שלא קיבל לשון הרע על עמוסׁ, מכאן אמרו מגלגלין זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב, וכן במידה הזאת הוא נוהג בכל ישראל בכל מקומות מושבותם ובכל העכו"ם ומשפחות האדמה. (פ"ז).

במידות הללו שמח הקב"ה כנגד עושה טובה, וכועס הוא כנגד עושה רעה, עד שלא ברא הקב"ה את האדם על הארץ אז היתה דעתו יפה עליו בכיכול, אבל לאחר שברא בני אדם הכעיסו להקב"ה במעבליהם ובדרכיהם הרעים, אז הכניס בכיכול יגון ואנחה בליבו ואין לו קורת רוח בכל העולם. תדע לך שכן הוא, כי שלש מאות שנה עבדו ישראל עבודת אלילים בימי שפוט השופטים, עד שמסר הקב"ה את ישראל בידי כושן רשעתים, ובידי יבין מלך חצור, וכן בידי שאר עכו"ם, וכשחזרו ישראל ועשו תשובה מיד חזר הקב"ה וגאל את ישראל מידיהם, וכן נאצו והכעיסו ישראל את בוראם ועבדו עבודה זרה שלש מאות ותשעים שנה בימי הבית הראשון (מתוך ארבע מאות ועשר שנים שישבו ישראל בבית ראשון), וכל נביא ונביא שהיה מדבר עם ישראל והיה מוכיח אותן שיחזרו בתשובה לא היו רוצים בטובתו של הנביא, אלא היו אומרים לו אי אפשי בנבואתך ואין אנו רוצים בנבואתך.

הרעב בימי אחאב ואליהו- אחאב מלך ישראל שאל את אליהו התשבי ואמר לו כתוב בתורתך שאם נעבוד עבודה זרה לא יהיה מטר, ואנו עובדים עבודה זרה ואין הגשמים נעצרים, מיד נתמלא אליהו חימה גדולה על אחאב, ואמר לו לאחאב ריקה מאסת את מי שברא את כל העולם כולו לכבודו, ואת מי שנתן התורה לכבודו, חייך שאין אני דן אותך אלא מתוך דבריך, "חי ד' אלקי ישראל אשר עמדתי לפניו אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי", מיד נטל אליהו את המפתח של מטר והלך לו, והיה רעב גדול עד שאמר לו הקב"ה לאליהו לך הראה אל אחאב ואתנה מטר, ולקח אותו למקום שבקשו אבותיהם של ישראל רחמים על בניהם בהר האלקים בחורב, והיה לו לאליהו לומר לפני הקב"ה רבונו של עולם בנין הם בני בחנוך, הם בני אברהם יצחק ויעקב שעשו רצונך בעולם, ולא די שלא אמר כן אלא אמר "קנא קנאתי לד' אלקי צבאות כי עזבו בריתך בני ישראל" וגו', מיד התחיל הקב"ה לדבר עם אליהו דברי תנחומין ואמר לו כשנגליתי ליתן תורה לישראל לא נגלו עמי אלא מלאכי השרת שהן רוצים בטובתן של ישראל, והמתין לו לאליהו שלש שעות ועדיין הוא עומד בדבריו הראשונים, באותה שעה אמר הקב"ה לאליהו "לך שוב לדרכך מדברה דמשק וגו', ואת יהוא בן נמשי תמשח למלך וגו', ואת אלישע בן שפט מאבל מחולה תמשח לנביא תחתיך", ומה שיש בדעתך אין אני יכול לעשות. (פרק ח').

כיצד לימד הקב"ה את הושע הנביא שיבקש רחמים על ישראל- בימי עוזיהו מלך יהודה נתנבאו ארבעה נביאים זקנים -הושע ישעיה עמוס ומיכה, והושע בן בארי היה הזקן שבכולם, והקב"ה היה צופה בכולם מי מהם מבקש רחמים על ביני, והיה עליהם לבקש רחמים על ישראל שימחול הקב"ה עוונותיהם, וכשאמר הושע לקב"ה כל העולם כולו שלך הוא - הבא עם אחר תתיחסים, אמר לו הקב"ה לך קח לך אשת זנונים ויהיו לך ממנה בנים זנונים, ולאחר שנולדו לו שני בנים ובת אחת ונגזר על ישראל שלש גזירות בעבורם, אמר לו הקב"ה להושע, הושע מפני מה לא למדת מן משה רבך שכשדברתי עימו פירש מן האשה, אמר לפניו רבונו של עולם אין אני יכול להוציאה ולא לגרשה שכבר יש לי בנים ממנה, א"ל הקב"ה להושע ומה אתה שנשאת אשת זנונים ובניך הם בני זנונים ואין אתה יודע אם אותן הבנים הם ממך אם הם משל אחרים אתה אומר שאין אתה יכול לא להוציאה ולא לגרשה משום שכבר יש לך בנים ממנה, כ"ש בני ישראל הללו שהם חביבי בני חביבי בני אברהם יצחק ויעקב והם קנין אחד מה' קיריינים שקניתי לי בעולמי (תורה אברהם בית המקדש שמים וארץ וישראל) איך אוכל לשלחם מעל פני, כיון שידע הושע שחטא התחיל לבקש רחמים על עצמו, אמר לו הקב"ה להושע, הושע עד שאתה מבקש רחמים על עצמך, בקש רחמים על ישראל שגזרתי עליהם שלש גזירות בעבורך, מיד עמד הושע וביקש רחמים עליהם וביטל הגזירות והתחיל לברך את ישראל.

בימי אחז מלך יהודה היו ישראל עושים דברי תורה ומצוות, עמד אחז וחתם את התורה וגזר על ישראל שלא יעסקו בתורה ובמצות, עד שאמר לו הקב"ה לישעיה לך אמור לו לאחז לאו בשר ודם אתה שאל לך אות מעם ד', ואחז לא רצה.

בימי מנשה בן חזקיה מלך יהודה עמדו ישראל ועשו צלם של ארבעה פנים והעמידוהו בהיכל כדי שלא יתפלל שום אדם להקב"ה שם, אמר לו הקב"ה לישעיה לך אמור לו שכל העליונים שלי ורק אתם מפסידים שאין שכיתתי בתוככם, **ולבסוף** שהורידוהו לבבל ונתונהו במחבת אש וכל האלילים לא עזרו לו שב בתשובה ונכנע לקב"ה והתפלל, והקב"ה שמע תפילתו והחזירו למלכותו, וידע מנשה כי ד' הוא האלוקים. אם תאמר כיון שאדם עבר עבירה ימות מיד, א"כ יחרב העולם כולו. צא ולמד ממנשה שלא הניח ע"ז בעולם שלא עבד אותה, וחס עליו הקב"ה ולא הרגו מפני שעשה תשובה ומפני הצדיקים שעתידין לצאת ממנו. מכאן אמרו אפילו הגדיל אדם הרבה עבירות זו למעלה מזו, ואפילו חירף וגידף כלפי מעלה, ואח"כ הוא חוזר בתשובה, אמר הקב"ה הריני עמו ברחמים ואני מקבל את תשובתו ומוחל לו על כל עוונותיו, מפני שאני חפץ בתשובתו ולא בעונשו.

גלות עשרת השבטים- בימי הושע בן אלה מלך ישראל נלכדה הארץ וגלו עשרת השבטים, ולמה זה אירע דווקא בימיו, מפני שמשעמד ירבעם בן נבט עד שבא הושע בן אלה היתה עבודת אלילים תלויה ביחיד שהמלך מגע את העם מלעלות לרגל לירושלים. והיה קשה לפני הקב"ה להגלות רבים מישראל בשביל עוון היחיד, אבל משבא הושע בן אלה וביטל את כל המשמרות שמנעו אותם מלעלות לרגל לירושלים ולא אמר שכולם יעלו לירושלים, היה הקולר תלוי בצוארי הרבים, לכן עליו הכתוב אומר (מלכים ב יז) "ויעש הרע בעיני ד' רק לא כמלכי ישראל אשר היו לפניו", מכאן אמרו כל העושה מצוה ואינו גומרה מתחייב בנפשו ובכל אשר לו וקובר את אשתו ואת בניו.

גלות ישראל בזמן חורבן בית ראשון- בימי צדקיהו מלך יהודה היה ירמיהו הנביא מתנבא על ישראל מה אם יעשו תשובה ויחזרו למוטב, ועמדו ישראל עליו להורגו והשליכו את ירמיהו לבור טיט, ואח"כ העולהו מן הבור טיט ונתנו אותו בחצר המטרה, ופעמים רבות עמדו ישראל על ירמיהו להורגו, והיה ירמיהו מקללם קללות רבות, וכל פעם היה הקב"ה מתאנח כנגדו, ואז בימי צדקיהו גלו עשרת השבטים שחזרו בימי יאשיהו (הגרה"ק), וגלו עמהם שבט יהודה ובנימין, וגלו עמהם בני ירושלים, והיה הקב"ה מבקש לילך עמהם בגלות, ונתקבצו מלאכי השרת לרצותו ולנחמו ואמרו יש לך בעולם ע' אומות, ואנו אין לנו לא חקר ולא מספר, אמר להם הקב"ה למלאכי השרת וכי בשר ודם אני שאני צריך לניחומים, ניחומים אלו ניאוצים הם לפני, לכו ורדו מלפני וראו את עמי ישראל איך הם הולכים בגולה ומשאות גדולות על כתפיהם, מיד ירדו מלאכי השרת ונטלו את משאם של ישראל מעל כתפיהם, ומיד יצאה השכינה גם כן עם ישראל בגולה. (פרק ט').

לא יהא אדם יורד לידי תרעומות על הקב"ה בזמן שהוא רואה בני אדם אחד צדיק וטוב לו ואחד צדיק ורע לו ואחד רשע וטוב לו ואחד רשע ורע לו. ואם הוא יורד לידי תרעומות על הקב"ה הרי זה מתחייב בנפשו.

תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם ישב הקב"ה ודרש וחקר וצרף ובחן את כל דברי התורה רמ"ח פעמים כנגד רמ"ח אברים שבאדם, ואח"כ הוציא הקב"ה את כל דברי התורה וקבע אותה בתורתו, ואם דבר אחד ממנה זז ממקומו קלקל את העולם כולו.

כמה מקומות ששינה הקב"ה ממה שהיה בדעתו מתחילה ויצא מזה חורבן גדול- היה עולה בדעתו של הקב"ה שלא ליתן פתחון פה לבהמה חיה ועוף, ומעט שנתן פתחון פה אל הנחש עמד הנחש וקלקל את העולם כולו. וכן בעשרה דורות מאדם ועד נח היה עולה בדעתו של הקב"ה שיפקוד עון אבות על בנים, ומעט שלא היה פוקד מיד עמדו וקלקלו את מעשיהם ובעטו מתוך הטובה ומרדו בקב"ה וכפרו בהשגחתו ובאו לידי גזל וחמס עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, והיו מהלכים ערומים. וכן בעשרה דורות מן נח ועד אברהם היה עולה בדעתו של הקב"ה שיפקוד עון אבות על בנים, ומעט שלא היה פוקד, ועשה את כולם לשון אחד, מיד עמדו וקלקלו את מעשיהם ובקשו להחריב את כל העולם כולו במעשיהם הרעים ומרדו בהקב"ה. וכן היה עולה בדעתו של הקב"ה ליתן את כתר מלכות לדוד ולזרעו עד עולם, וכשניתנה מעט למלכי ישראל מיד עמדו וקלקלו בה את מעשיהם ובקשו להחריב את כל העולם כולו במעשיהם הרעים. וכן היה עולה בדעתו של הקב"ה ליתן התורה הקדושה רק לישראל משום שם קדושים, וע"י שנתינה מעט לבלעם עמד וקלקל בה את מעשיו וביקש להחריב את כל העולם כולו במעשיו הרעים, ולא הניח הקב"ה דבר בעולם שלא היה מגלה לבלעם, מפני שהקב"ה היה יודע שעתידין האומות לומר לפני הקב"ה אלו נתת לנו נביא כמו משה היינו מקבלים את תורתך כישראל, ולפיכך נתן להם את בלעם בן בעור שהיה מעולה בחכמתו כמשה, אמנם במשה כתיב "ויקרא אל משה" ובבלעם כתיב "ויקר אלקים אל בלעם", ומאידך בבלעם כתיב "ויודע דעת עליון" ובמשה כתיב "הודיעני נא את דרכך", אבל לא נמצא בעולם לא דרך טובה ולא דרך צדקה שהיה בא ע"י בלעם, אלא הוא בא לידי לשון הרע ובקש להחריב את כל העולם כולו, באותה שעה נשבע הקב"ה לעמו ישראל שלא ישרה את שכינתו עוד על עכו"ם רק בישראל לבד, ושלא ישנה את ישראל בעם אחר, ולא יחליפם באומה אחרת. (פ"י).

מעלת היסורים- אין יסורים באין על ישראל אלא לטובתם ומחמת אהבתם, תלמידי חכמים הצדיקים שמתים לתם בניהם בקטנותם, זה מכפר להן על עוונותיהם בעוה"ז והם באים בטהרה לחיי העולם הבא. הצדיקים תחילתם מריבה וסופם שמחה, והרשעים תחילתם שמחה וסופם מריבה. פרעה מלך מצרים אמר בילדותו "לי יאורי ואני עשיתני", וסופו "מרכבות פרעה וחילו ירה בים". סנחריב בילדותו אמר שהקב"ה לא יציל את ירושלמים בידו, וסופו שד' הכה את מחנהו ובניו הכוהו בחרב. נבוכדנצר מלך בבל בילדותו אמר "אעלה על במתי עב אדמה לעליון", וסופו "אך אל שאול תורד אל ירכתי בור". וכן שאר כל רשעי עכו"ם תחילתם שמחה ובסופם ירדו לשאול, שמיום שנברא העולם עד מתן תורה חזר הקב"ה על כל אומה ולשון ואמר להם שיקבלו את התורה, ולא קיבלו אותה, ובכל דור ודור היו באים עדים ומעידים אותם, ואלו הן אליפז התימני ובלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליהוא בן ברכאל הבוזי ואיוב מארץ עוץ ובעור ובלעם בן בעור והוא היה האחרון שבכולם, וכתיב "מימינו אש דת למו" - מימין של הקב"ה תצא אש לעכו"ם שירדו לשאול. ומנין שהצדיקים תחלתן מריבה ובסופן שמחה, אברהם היתה לו מריבה בילדותו עם רועי מקנה לוט, ובסופו כתיב "ואברהם זקן בא בימים וד' ברך את אברהם בכל", וכן יצחק היתה לו מריבה בילדותו עם רועי גרר, ובסופו כתיב "ויעש להם משתה", וכן יעקב היה לו מריבה בילדותו ובסופו שמחה. (פרק י"א).

סיכומי 'תמצית'

ניתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החודשיים על הדף היומי / משנה ברורה ומוסר (לפי סדר הדף היומי בהלכה)/ **ועמוד היומי**

- **בנקודות ההפצה**
- **במייל** 7692282@gmail.com

בנוסף ניתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל תנ"ך וספרי מוסר, או סיכומים לפי סדר הלימוד של: העמוד היומי, חבורת ש"ס, קנין ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אורייתא, אהבת שלום, ומפעל הש"ס.

הסיכומים מיועדים לחזרה בלבד, ואין לסמוך להלכה.

מבחני 'לדעת'

מבחן שבועי על דף היומי ומשנה ברורה חפץ חיים ואהבת חסד

ניתן לעשות את המבחנים מיום שישי עד יום שלישי בשעה 7:00 בבוקר:

- **בטלפון 0737-289-669**
- **במייל** 7692282@gmail.com
- **בנדרים פלוס קופת לדעת.**

הגרלות: בכל שבוע על 500 ₪ במזומן, זיכוי 300 ₪ ברשת 'יפה נוף', 101 זוכים בזיכוי 100 ₪ ברשת 'יפה נוף'.

חדש

ניתן להשיג שוב את הסט תמצית הש"ס (ללא תוס', ורש"י חלקי) על כל הש"ס במחיר 120 ₪. ותמצית משנה ברורה, 6 חלקים ב6 חוברות. עלות חוברת 10 ₪ סט 50 ₪.

כמו כן ניתן להשיג את סיכומי תמצית ההלכה (עם טור וב"י שו"ע וגו"כ), על הלכות שבת, מועדים, נדה ומקוואות.

נקודות מכירה בירושלים בני ברק מודיעין עילית בית שמש אופקים רכסים ועוד.

לפרטים 052-7692282

קיבלת תועלת מהגליון? באפשרותך לזַכּוֹת לומדים נוספים, ניתן לתרום ב'נדרים פלוס' קופת 'תמצית'

ניתן לעשות את המבחנים
בטל': 0737-289-669
7692282@gmail.com
ובעמדות 'נדרים פלוס' (לדעת)

ניתן לשמוע שיעורים על פרה"ש,
ש"ק ומועדים, משנ"ב, ספרי מוסר,
שיעורים ליתי השובבי"ם ועוד.
בטלפון 03-6171132

מבחנים ב'משנה ברורה' ו'תורת הבית' אדר-ניסן תשפ"ה

לדעת
מבחנים שבועיים
בדף היומי, משנ"ב, ח"ח ואהבת חסד
0737-289-669

תמצית
סיכומי גמרא, הלכה ומוסר
7692282@gmail.com

אגודת נוצרי ציון
AGUDAT NOTZREI TZIYON

מבחן 159 פ. צו שבת הגדול

משנה ברורה מסימן ש"ח סעיף כ"ב עד סוף סעיף מ"ה

האם מותר לתת בשבת פשתן סרוק על המכה כדי שלא תיסרט?
א' מותר, אם חשב מבעוד יום להשתמש בזה.
ב' אסור משום רפואה בשבת.
ג' מותר בכל אופן.

האם מותר לטלטל בשבת קליפות ביצים?
א' אסור.
ב' מותר.
ג' מותר לנער את המפה, או להזיזם ע"י דבר אחר בצריך למקומם.

דבר שהוא ראוי למאכל בהמה, מתי מותר לטלטלו?
א' רק אם מצויה בהמה באותו מקום, או שיש לו בהמה.
ב' אפילו אם מצויה בהמה רק בבתי העשירים.
ג' אפילו אם אין בהמה מצויה כלל.

האם מותר להחזיר גרף של רעי?
א' מותר.
ב' מותר רק אם שם בתוכו מים.
ג' אסור.

באיזה אופן מותר לטלטל בהמה חיה ועוף בידים?
א' במקום פסידא.
ב' בכל אופן מותר.
ג' בכל אופן אסור.

האם נגיעה בעלמא במוקצה מותרת?
א' מותר, ובלבד שלא ינדנדו.
ב' מותר אף כשמנדנדו.
ג' אסור בכל אופן.

האם מותר לטלטל מוקצה ע"י נפיחה?
א' מותר.
ב' אסור.
ג' ראוי להחמיר.

ליקוטי אמרים פרקים ט' עד י"א

מה הכונה מאן דבעי למהוי חסידא ליקיים מילי דאבות?
א' שיתבונן בדרכי אבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב.
ב' שיקיים מה שכתוב בפרקי אבות.
ג' שיתחזק בתפילה, אותה תיקנו האבות.

מדוע לא יסתפק האדם בג' תפילות ביום אלא גם יתפלל בינו לבין עצמו כמה פעמים ביום?
א' כיון שג' התפילות כבר שגורות בפיו ואינו נותן להם לב כ"כ.
ב' מפני שיש דברים שאינם מוזכרים בתפילה.
ג' מפני שהתפילה היא נוסח כללי, וצריך האדם לקבוע גם נוסח פרטי.

מבחן 160 פסח

משנה ברורה מסימן ש"ח סעיף מ"ו עד סימן ש"י סוף סעיף ה'

מדוע מותר לטלטל מניפה בשבת כדי להבריח זבובים?
א' משום צער הגוף.
ב' משום שמותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו.
ג' רק בגלל שזה מיוחד לכך והוי כלי שמלאכתו להיתר.

באיזה אופן מוקצה לעשירים אסור אף לעניים?
א' כשהמוקצה הוא של העשיר אסור לעניים שבביתו.
ב' כשהמוקצה הוא של העשיר אסור לכולם.
ג' בכל אופן אסור לטלטל דבר שאינו ראוי גם לעשירים.

באיזה אופן מותר לטלטל כלכלה מלאה פירות ויש בתוכה אבן וא"צ לנער?
א' כשהפירות יפסדו אם יינערם.
ב' כשצריך למקום הכלכלה.
ג' שתי התשובות נכונות.

האם יש דין בסיס לדבר האסור כשהניח בחול בכונה ולא היה דעתו שהמוקצה ישאר שם בשבת?
א' כן.
ב' לא.
ג' מחלוקת.

המניח מוקצה על דבר באקראי ולא כדי שיתיישב עליו בטוב, האם נעשה בסיס לדבר האסור?
א' לא.
ב' כן.
ג' במקום הצורך נראה שיש להקל.

באיזה אופן מותר לטלטל חבית שעליה מעות בלא לנער?
א' כשצריך למקומם ולא השאירם שם מדעתו.
ב' כשצריך למקומם מותר אפילו כשהשאירם מדעתו.
ג' אם לא השאירם מדעתו מותר אפילו כשאינו צריך למקומם.

באיזה אופן אסור לטלטל דבר שנעשה ראוי לשימוש בשבת?
א' כאשר חלק מהשבת לא היה ראוי.
ב' כאשר בכניסת השבת לא היה ראוי.
ג' בכל אופן מותר.

ליקוטי אמרים מפרק י"ב עד סוף ההשמטה

מה הטענה על הגרים שאיחרו להתגייר?
א' מפני שבאמת כל נכרי מחויב להתבונן באמת ולהתגייר.
ב' שכיון שהוכיח סופו על תחילתו שיש לו שכל ישר, א"כ מדוע איחר את הדבר.
ג' מפני שבזה העמיקו החטאים בנפשם יותר.

מדוע אין לאדם להתגאות בלימודו ומעשיו הטובים?
א' מפני שיתכן שהיה יכול וצריך לעשות יותר.
ב' מפני שיתכן שעשה לכבודו ולא לשם שמים.
ג' שתי התשובות נכונות.

מבחן 161 פ. שמיני

משנה ברורה מסימן ש"י סעיף ו' עד סימן שי"א סוף סעיף ז'

האם מתר לטלטל בסיס לדבר האסור לצורך גופו ומקומו?
א' מותר בכל אופן.
ב' אסור בכל אופן.
ג' דין הבסיס כדין המוקצה שעליו.

באיזה אופן מותר לטלטל כלי שיש עליו דבר המותר ודבר האסור?
א' כשהחיתר חשוב מהאיסור והוא צריך את החיתר.
ב' כשהחיתר חשוב מהאיסור אפילו א"צ אלא את הכלי.
ג' אפילו כששניהם שוים מותר כשצריך את החיתר.

תיבה שיש בה מעות ודבר שמותר לטלטל, באיזה אופן מותר לטלטלה כמות שהיא?
א' כשהחיתר חשוב מהאיסור והוא צריך את החיתר.
ב' כשהחיתר חשוב מהאיסור אפילו א"צ אלא את הכלי.
ג' אפילו כששניהם שוים מותר כשצריך את החיתר.

באיזה אופן מותר לטלטל מת טלטול מן הצד (להופכו ממיטה למיטה) כשאין לו ככר או תינוק?
א' רק כשירא עליו מפני הדליקה.
ב' גם כשהוא מוטל בחמה.
ג' בכל אופן מותר.

באיזה אופן מותר לדחוף מוקצה ע"י קנה?
א' בכל אופן מותר.
ב' רק כשצריך למקומו.
ג' רק במקום הפסד.

באיזה אופן מותר לטלטל מת כדי שכהנים יוכלו להשאר בבתיהם?
א' ע"י ככר או תינוק.
ב' להופכו ממיטה למיטה.
ג' בכל אופן אסור.

באיזה אופן מותר להביא מיטות ומחצלאות לצורך המת כדי שתהא מחיצה עשויה מאיליה?
א' בכל אופן.
ב' רק כשאין להיכן לטלטלו.
ג' גם כשלא רוצים להזיזו ממקומו.

נפוצות ישראל פרקים א' ב'

האם האדם מחויב לעבור למדינה אחרת שהיא יותר טובה במעשיה ומנהגיה?
א' לא.
ב' כן.
ג' אינו מחויב אבל ראוי לעשות כן.

מדוע אמר יעקב לפניו שיגידו לפרעה שהם אנשי מקנה?
א' כדי שעיסוקם לא ימנע מהם מלעסוק בתורה יומם ולילה כראוי.
ב' מפני שידע שהתקרבותם למצרים תגרום להם לסור מדרך השם.
ג' כיון ששחשש שפרעה יהרגם כשיראה משפחה שלימה של גיבורים ואנשי חייל.

ניתן לעשות את המבחנים
בטל': 0737-289-669
7692282@gmail.com
ובעמדות 'נדרים פלוס' (לדעת)

ניתן לשמוע שיעורים על פרה"ש,
ש"ק ומועדים, משנ"ב, ספרי מוסר,
שיעורים ליתי השובבי"ם ועוד.
בטלפון 03-6171132

מבחנים ב'משנה ברורה' ו'תורת הבית' ניסן-אייר תשפ"ה

לדעת
מבחנים שבועיים
בדף היומי, משנ"ב, ח"ח ואהבת חסד
0737-289-669

תמצית
סיכומי גמרא, הלכה ומוסר
7692282@gmail.com

אגודת נוצרי ציון
AGUDAT NOTZREI TZIYON

מבחן 162 פ. תזריע-מצורע

משנה ברורה ? מסימן שי"א סעיף ח' עד סימן שי"ג סוף סעיף ב'

איזה טלטול מותר לצורך דבר האסור?
א' טלטול מן הצד.
ב' טלטול בגופו.
ג' בכל אופן אסור.

צרור שנלו בו עשבים, האם מותר לקנח בו בשבת?
א' מותר.
ב' אסור.
ג' מותר, אא"כ הוא מונח על הארץ דמחזי כתולש.

האם מותר לקנח בחרס?
א' מותר.
ב' בשבת אסור ובחול מותר.
ג' אסור אפילו בחול.

האם מותר לקנח בשבת בעשבים לחים מחוברים?
א' אסור.
ב' מותר.
ג' מחלוקת.

האם מותר לבלוע מרגלית ולצאת בה בשבת?
א' אסור.
ב' מותר רק לכרמלית.
ג' מותר גם לרשות הרבים.

האם מותר להיפנות בשדה ניר חרושה בשבת?
א' אסור, ובשל חבירו אסור אפילו בחול.
ב' בשלו מותר ובשל חבירו אסור.
ג' בשל חבירו מותר ובשלו אסור.

באיזה אופן מותר לסתום חלון עם לוח?
א' אם סתם בו מערב שבת או שחשב לסתום בו והוא קשור.
ב' אם חשב או סתם מערב שבת מותר אפילו כשאינו קשור.
ג' רק אם סתם בו מערב שבת והוא קשור.

נפוצות ישראל פרקים ג' ד'

מה הטעם שבמדינות הרחוקות מצויות רוחות סערה טביעת נהרות וכדומה?
א' כדי להרתיע בני אדם מלכלכת לגור במקומות שהם עלולים לחטוא שם.
ב' מפני שאותם מדינות מקולקלות במעשיהם והקב"ה מעניש.
ג' הקב"ה לא רוצה להעניש אותנו ממש, ולכן הוא מראה לנו מה עלול לבוא עלינו.

מהי כוונת חז"ל 'איזהו חכם הרואה את הנולד', שזה מרחיק את האדם מן החטא?
א' שיתבונן מה יוולד ממעשיו ויצייר אותם בצורה חושית ולא בתור ידיעה בלבד.
ב' שיתבונן הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה.
ג' שגם מי שיכול להזהר במקומות הרחוקים מן החטא, ידע שהבנים שיוולדו לו שם לא יוכלו בדרך ד'.

מבחן 163 פ. אחרי מות קדושים

משנה ברורה מסימן שי"ג סעיף ג' עד סימן שי"ד סוף סעיף ו'

באיזה אופן מותר לנעול פתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר?
א' כשיש לו ציר או היה לו ציר ואינו נגרר.
ב' כשיש לו ציר או היה לו ציר, ואפילו נגרר.
ג' אפילו לא היה לו ציר מעולם והוא נגרר.

האם מותר להחזיר דלת של תיבה שיצא אחד מציריה?
א' אם יצא מקצתו מותר, ואם יצא כולו אסור, בין בעליון בין בתחתון.
ב' בעליון אסור, ובתחתון מותר אם יצא מקצתו.
ג' בעליון אסור אם יצא מקצתו, ובתחתון מותר.

ספסל שנשמט אחד מרגליו, האם מותר להחזירו למקומו?
א' אסור.
ב' מותר רק בצורה רפויה.
ג' מותר בכל אופן.

האם מותר לתקוע יתד בתוך הבית יד של הקרדום?
א' מותר.
ב' אסור מדרבנן.
ג' אסור מדאורייתא.

האם מותר לשים תבן על בוץ בחצר?
א' מותר.
ב' אסור.
ג' מותר רק בשינוי.

נקב שנסתם ומותר לפותחו בשבת, האם מותר להרחיבו?
א' מותר.
ב' אסור.
ג' מותר, ובלבד שלא ירחיבנו הרבה.

האם מותר להכות בברזא כדי להוציא ברזא שבחבית?
א' מותר.
ב' אסור.
ג' רק שלא כנגד השמרים מותר.

נפוצות ישראל פרקים ה' ו'

מהיכן לומדים שחוה בכתה לפני אדם הראשון שיאכל מעץ הדעת?
א' דכתיב "כי שמעת לְקוֹל אשתך".
ב' ממה שנענשה "בעצב תלדי בנים".
ג' מסורת היא בידי חז"ל ואין לזה מקור בפסוק.

מה עיקר הדבר שגורם שכולם רוצים להתנהג כמו עשירים?
א' גאוה.
ב' תאווה הכבוד.
ג' חמדת הממון והמאכלות.

מבחן 164 פ. אמור

משנה ברורה מסימן שי"ד סעיף ז' עד סימן שט"ו סוף סעיף ג'

כלים הסגורים בקשרי חבלים, האם מותר להתיר את הקשר או לחותכו בסכין?
א' אסור.
ב' מותר.
ג' להתיר את הקשר אסור ולחותכו מותר.

האם מותר לבקע עצים?
א' מותר.
ב' רק לחתיכות קטנות אסור, או כשמקפיד על המידה.
ג' גם בחתיכות גדולות ואינו מקפיד על המידה אסור.

כסוי קרקע הקשור בחבלים ע"מ שלא להסירו בשבת, האם מותר להתיר את הקשר או לחותכו בסכין?
א' אסור.
ב' להתיר מותר ולחתוך אסור.
ג' להתיר אסור ולחתוך מותר.

מה מותר רק לתלמיד חכם?
א' לתת שמן עבה בפי חבית לסותמה.
ב' לתת שום בפי חבית ולומר שכוונתו רק להצניעו שם.
ג' לסתום נקב בחתיכת עץ כפי שדרך לסתום תמיד.

באיזה אופן מותר להוציא בשבת סכין תחוב?
א' בתחוב בדבר תלוש כגון בספסל.
ב' בתחוב בכותל אם הוציאו והחזירו מבעוד יום.
ג' שתי התשובות נכונות.

איזה מחיצה אסור לעשות בשבת?
א' דווקא מחיצה שבאה להכשיר סוכה או להתיר טלטול וכדומה.
ב' גם מחיצה העשויה לצניעות.
ג' גם מחיצה לפני החמה או הצינה או כדי שלא יכבו הנרות.

מה השיעור של אהל עראי שמותר להוסיף עליו בשבת?
א' כל שהוא.
ב' טפח.
ג' שלשה טפחים.

נפוצות ישראל פרקים ז' ח'

כיצד ביאר הח"ח בשם הרמב"ם מדוע נענשו המצרים למרות שהיתה גזירה "ועבדום וענו אותם"?
א' הם הוסיפו יותר ממה שנגזר.
ב' כוונתם היתה לרעה.
ג' לא כל אחד מהם היה צריך לעשות זאת.

אלו דברים מביאים ברכה לביתו של האדם?
א' לימוד התורה ומצות חסד וצדקה.
ב' קיום התורה ומידת הבטחון ונתינת מעשר.
ג' צדקה ושאר מצוות שבין אדם לחבירו, ותלמוד תורה כנגד כולם.